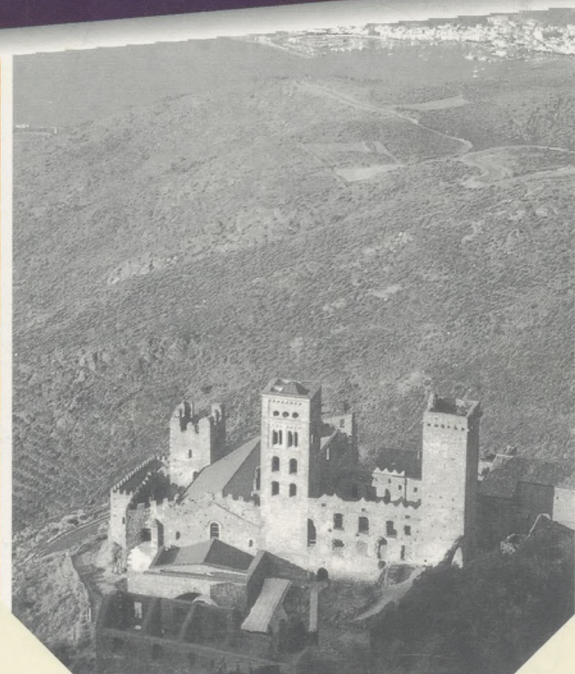

Farellia

Revista de Llançà

DOSSIER:

CAP
DE
CREUS

• LILIANE: VINT ANYS DE DANSA
MARC PALMÉS: LA LLUITA PER LES LLIBERTATS

ASSESSORIA I GESTIÓ
GARBÍ CORREDORIA D'ASSEGURANCES

FISCAL
LABORAL
COMPTABLE
MERCANTIL
C. ASSEGURANCES

FEM COSTAT A LA SEVA EMPRESA

LLANÇÀ Av. Pau Casals, 23 1r. 4a. - Tel. 972 12 03 02 - Fax 972 12 03 02
FIGUERES, OLOT, GIRONA, BANYOLES, PALAFRUGELL, BARCELONA, GAVÀ, REUS, VIC SABADELL I BADALONA

MOTS AL VENT

JOSEP M. SALVATELLA

Vicenç Pumarreda

FARELLA

Revista de Llançà
Núm. 7 / Agost 1998
Preu: 500 ptes.

AJUNTAMENT DE LLANÇÀ
Impressió: Gràfiques PUJOL – Figueres
Dip. Leg.: GI-108/97

PORTADA:
Cap de Creus i Sant Pere de
Rodes, un país de pedra i aigua.

Composició: Rafael Borràs
Fotografia de fons: Toni Buch

Baladres i buguenvil·lees

Pels alts de Fener, sobre el Cau del Llop, a la Farella o a les Carboneres, vora Grifeu o cap de Ras, a l'estiu de bon matí llueixen en un esclat de color els jardins costaners. Contra el verd sever dels xiprers i les llums clapejades, espurnejants, dels pins, vora la taca grisa de les oliveres, el blau, el roig, el blanc, el rosat: hibiscs, llessamins, baladres, tamarius, buguenvil·lees...

Són jardins més aviat secs, aspres, de caire netament mediterrani, hereus directes de velles bancades de vinya pobra, cremada pel salobre. La majoria reben atencions molt sumàries,

Vicenç Pumarreda

escasses, de tant en tant. El juliol, però, marca el seu punt de glòria.

El devesall de colors dels baladres i les buguenvíl-lees, sobretot, donen a aquestes residències de temporada, sovint tan precàries en espai, aquell aire de sumptuosa magnificència que només poden propiciar les flors en abundor i les corts reials.

Alguns dels nostres visitants –el viatjant de Terrassa, els jubilats de Lyon, la jove estudiant de Liège, el pastor anglicà d'Edimburg, l'home xilè de la guitarra –només han vist aquestes cases, aquests jardins, vestits amb les millors gales. Tenen ells de Llançà, segurament, una visió idíl·lica i ensucrada que no s'avé gens amb la realitat. No han vist els lleuants de la tardor –dies i dies de pluja, cels grisos, inflats–, ni les tramuntanades de l'hivern, tan tossudes i enervants. Ara, el vermell, el morat, el lila de baladres i buguenvíl-lees ho cobreix tot. Dies de vi i rosès, ja se sap.

La buguenvíl-lea prové del Brasil, on fou descoberta pel botànic francès Commerson, acompanyant del baró Louis de Bougainville en la seva circumnavegació al voltant del món, a mitjans del divuit. El nom donat a l'enfiladissa demostra una vegada més que qui mana, mana.

El baladre, menys exòtic, silvestre als pendents rocallosos del llac de Garda, és present més o menys a tota l'àrea mediterrània. El traïdor baladre, tan fastuosament opulent un cop cobert de flors i tan verinós alhora. Fins i tot el fum que produeix la seva fusta en cremar és tòxic. He llegit en algun lloc que uns soldats de Napoleó van morir, en plena campanya, després de coure la carn amb llenya de baladre.

Buguenvíl-lees i baladres... Tots els tons del roig, com un cop de puny, amb el blau esblaimat de la mar en calma al fons. "Entre adelfas y campanas / cinco barcos se mecían, / con los remos en el agua / y las velas en la brisa", va escriure García Lorca, un andalús enamorat de Cadaqués.

Una altra veu que m'és molt més propera, la sitgetana Vinyet Panyella, evoca a *Jardí d'ambre*: "Reposo en jaç de coure, / deserts d'ocells les branques i els baladres / i inunda els ulls mortals una altra llum"...

El bastó d'en Foix

Fa anys, en una Festa de la Vellesa a l'envelat del Port de la Selva, quan encara era batlle l'amic Baldiri Ruiz, vaig dir en cloure el meu parlament uns

versos d'en Sagarra, els primers de la *Balada de Luard el mariner*. En acabar, se'm va acostar, plorós d'emoció, un home gran: Sóc en Quimet –em digué–. El “clavell morenet” de les *Cançons de rem i de vela...*

Dies enrere, en Joan Fàbrega del nostre Port, gendre d'en Quimet Cervera, em va portar un bastó, un bastó singular per la seva forma i pel qui fou el seu antic propietari. –És el bastó d'en Foix. El meu sogre ho volia així.

En Quimet Cervera, que va inspirar de jovenet els versos encesos, vibrants, esclatants de llum, de Josep Maria de Sagarra, fou en la seva maduresa, durant anys, el barquer i l'home de confiança de Josep Vicenç Foix. La barca es deia, em diuen, *El Freu de la Madella*. Enorme poeta, també, menys directe potser, més esotèric, orfebre dels mots, J.V. Foix. Quina sort el Port de la Selva, no?

El bastó és ara a l'arxiu de l'Ajuntament de Llançà, esperant tal vegada el dia de ser present en un futur museu local. És una peça original noble, de fusta fosca tota nuosa. És un present i el valorem en el que val. Un present d'en Quimet, “passerell de la proa i de la vela, / clavell morenet”.

Gràcies.

Comiat

La vida no t'ho va posar fàcil, com tampoc a altres dels que formàvem aquella colla, il·lusionada i generosa, del grup de teatre Llevant. Els records d'a-

quella època em sobten de tant en tant, cada cop més llunyans, més aliens, més inabastables, i no ho entenc.

Saps? Aquest estiu la gent de l'escola de la Liliane i un grup de fidels del teatre han posat en escena una versió, molt bonica, de *La Traviata...* L'Ajuntament, per la seva banda, està aixecant la nova sala de la Casa de Cultura. Em sembla que serà magnífica. Però aquell altre escenari, el nostre, ja no existeix... N'hauran de venir d'altres tot darrere, forçosament, per donar vida al nou prosceni. És llei de vida, diuen.

Suposo que anys després va ser una bona esposa i una bona mare, és a dir, no en dubto. En tot cas jo et recordo i et recordaré –exquisida sensibilitat la teva– entre bambalines, en la franca companyonia de les nits d'assaig, en el dubte, l'angoixa i l'afirmació gloriosa de l'estrena.

Recordes, Emilia Webb, *El nostre poble?* Darrer acte, pluja fina sobre el cementiri. Eren la teva veu i la meva, recordes?

–Adéu, Grover's Corners!... Mare i pare. Adéu als rellotges que estan fent tic-tac, tic-tac.. i als girasols de la mare... i als menjars i al cafè. I als vestits planxats de nou i al bany calent... i al dormir i al despertar. Oh, terra, ets massa meravellosa perquè algú t'entengui! ¿Els éssers humans es donen compte alguna vegada del que és la vida mentre l'estan vivint?... De cada minut?

–No. Els sants i els poetes, potser sí... alguns...”.
Adéu, Fefi.

Arxiu

Bones Festes

"la Caixa"

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

Restaurant Can Manel

Especialitats:

***Bouillabaisse - Peix Fresc
Cuina Marinera***

•
DIJOUS FESTA SETMANAL TOT L'HIVERN
GENER TANCAT PER VACANCES

Passeig
Marítim, 4

Telèfons:
972.380112
972.121332

**PORT
DE LLANÇÀ**
Costa Brava
GIRONA

HABITACIONS CHAMBRES

<<Can Pau>>

HABITACIONS AMB CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇÀ (Costa Brava)

DOSSIER:

CAP DE CREUS

La recent aprovació de la Llei de Protecció de Cap de Creus, i la constitució dels òrgans rectors del nou Parc Natural, ens han suggerit la confecció d'aquest Dossier. Valgui, doncs, com una aproximació, molt sentida, emocional potser, a aquests paratges, tan nostres, als quals des d'ara –des de Llançà, també– hem de sentir-nos encara més lligats.

Alex de Juan, cap del Servei de Parcs i Espais Naturals de la Generalitat, ens introdueix en la temàtica general dels espais protegits. Arnald Plujà, autor d'una important obra sobre el cap de Creus, ens parla de la muntanya de Sant Baldiri, la seva història i els seus masos. Josep M. Dacosta ens presenta les roques mítiques, zoomòrfiques, sempre presents en els nostres somnis. Miquel Montserrat planteja, en termes geològics, la pertinença o no al conjunt pirinenc. I el biòleg Alexandre Omedes estudia les aus marines del sector.

Dels valors culturals, patrimonials i artístics se n'ocupen Joan Badia-Homs i Carles Molins, en dos treballs ben documentats, centrats en Sant Pere de Rodes i en les restes megalítiques de la zona. Mossèn Josep Clavaguera, per la seva part, ens parla del fet religiós, dels Sants Jubileus i de la devoció a Sant Baldiri. De la pesca, fet rellevant, ens en fan esment Jaume Quintana, en un record d'altres temps des de la Selva de Mar, i el periodista Santi Coll, que ha viscut una jornada amb els pescadors d'ara. Finalment, en un conte i un poema, Manel Menéndez i Josep M. Salvatella ens ofereixen la punta de fantasia que només pot aportar-nos la creació literària.

D'aplecs com aquest, sobre el cap de Creus, se'n poden fer molts, potser. No hem pretès ser exhaustius. Però l'ocasió s'ho val i no hem volgut desaprofitar-la. Que sigui per molts anys!

EL PARC NATURAL DEL CAP DE CREUS

ÀLEX DE JUAN

¿Com podríem definir ara territorialment Catalunya des del punt de vista socioeconòmic?

1) Unes zones amb grans concentracions demogràfiques dedicades bàsicament al sector secundari i
2) Un territori relativament extens i amb una demografia mitjana dedicada al sector primari (cada cop menys) i sobretot al sector terciari. Sector terciari que ofereix serveis als ciutadans de Catalunya que treballen a la zona 1 i als de la resta de l'Estat i d'altres països que anualment ens visiten.

Comparant Catalunya amb aquests altres països europeus observem que gaudeix d'un territori molt divers des del punt de vista natural i paisatgístic, el que de forma general podríem considerar en relatiu bon estat de conservació. Podríem dir que el despoblament del món rural també pot arribar a tenir el seu aspecte positiu en algunes àrees. La societat occidental necessita saber que encara té territoris "salvatges" i aquests ofereixen a més un fort atractiu únic al visitant. És clar que no és el mateix poder passar uns dies de vacances al Port de la Selva, per exemple, que en altres pobles de la Costa Brava amb una oferta turística més típica. Tot i que segueix existint el visitant que busca aquest segon producte,

cada cop més es fa atractiu el primer tipus, que no dubtem va lligat a l'existència d'un territori amb qualitat ambiental.

Un cas ben clar el tenim al Pirineu. El Pirineu fins fa poc era un destí turístic d'esquí i pràcticament de res més. Esquí que anaven a practicar bàsicament els ciutadans de Catalunya. Una adequada promoció –Ara, Lleida– amb un producte molt atractiu basat en allò "salvatge" d'un paisatge i la "puresa ambiental" d'un territori, han fet que es converteixi en un dels tres destins turístics més destacats de Catalunya a l'estiu: Costa Brava, Costa Daurada i Pirineus.

El cap de Creus, per tota una sèrie de circumstàncies, es troba entre les zones litorals millors conservades des del punt de vista natural a tot l'Estat. Però curiosament això és així en una zona que compta amb una important i consolidada infraestructura turística. La regió del Cabo de Gata –d'indiscutible valor natural i en un bon estat de conservació, que ha justificat la seva declaració també com a parc natural– es troba en una zona que fins fa ben poc no ha començat a explotar-se turísticament. Justament ha estat aquesta la raó de la seva "conservació".

Jaume T. Prim

*Les restes del que fou
El faro del fin del mundo.
Més enllà, l'Encalladora;
al fons, Sa Rata.*

Però, ¿per què s'ha volgut que cap de Creus esdevingués un espai natural protegit al bell mig d'una zona molt desenvolupada turísticament? Un espai natural protegit no deixa de comportar una important regulació de les "possibilitats" d'un territori, i això *a priori* va ser desitjable en un territori amb forta vocació turística. Però vet aquí que justament ha estat el territori qui ha demanat la declaració d'aquest parc natural. El ciutadà, la societat occidental, reclama territoris amb qualitat ambiental. El turisme, tant interior com exterior, vol gaudir d'aquesta qualitat i justament la figura de parc natural és l'etiqueta que identifica aquesta qualitat.

L'existència del parc natural obre la possibilitat de poder gaudir d'una temporada més àmplia que exclusivament la d'estiu, que cerca sol i platja. La possibilitat de trobar paisatges salvatges i de gran bellesa i d'observar ecosistemes és un atractiu que pot atraure gent durant tot l'any en una zona tan coneguda com la Costa Brava. Pocs europeus poden imaginar-se, a hores d'ara, que a la Costa Brava poden trobar quilòmetres de costa salvatge i d'una bellesa extraordinària. I d'ecosistemes litorals i costaners ben conservats. Això és un valor afegit.

Però un parc natural no és un territori que un cop declarat es deixa per tal que la natura evolucioni per ella mateixa, sense intervenció humana. Això seria propi d'un parc nacional o de qualsevol espai natural protegit, declarat amb una intenció exclusiva-

ment de conservació. Un parc natural en aquest cap de Creus, declarat amb una intenció d'anar estretament lligat al desenvolupament del territori, requereix una gestió de vegades força intensa i que fins i tot podria criticar-se des de postures estrictament ecologistes. Això en un territori com Catalunya, dins els ecosistemes mediterranis i condicionats per l'acció de l'home al llarg de molts segles. Quan parlàvem abans de despoblament rural i àrees salvatges, ambdós conceptes no van necessàriament lligats a natura ben conservada. Així, malgrat que un territori es despobli i Catalunya esdevingui o sigui més o menys salvatge, cal que l'home segueixi intervenint-hi.

Això esdevé especialment important en un parc natural com cap de Creus, totes les activitats agropecuàries, pesqueres i recreatives que suposen la forma de vida de la gent que habita cap de Creus o dels que vénen a visitar-lo, han de seguir-se fent, però, això sí, d'una manera regulada i sota el principi de desenvolupament sostenible, per tal que no solament es conservi el cap de Creus, sinó que millori la qualitat dels seus ecosistemes.

Cap de Creus, on existeixen tants habitants terrestres com marins, esdevé un repte de gestió molt important, nou en molts aspectes dins el conjunt d'espais naturals protegits de Catalunya, i on no hi ha cap dubte que el propi territori té molt a dir i a participar. Estic convençut que obrirà una nova etapa en la gestió dels espais naturals a Catalunya.

Cala Culip, punt important per l'arqueologia submarina i per la proximitat del Club Méditerranée.

LA MUNTANYA DE SANT BALDIRI

ARNALD PLUJÀ I CANALS

A pesar de l'etimologia atorgada, no farem referència a una determinada elevació del terreny, ni a cap accident aïllat, sinó a un antiquíssim i extens territori, avui íntegrament comprès dins el terme municipal del Port de la Selva.

El marc geogràfic de la Muntanya de Sant Baldiri abastava la part septentrional del cap de Creus, la franja litoral compresa entre cala Tamariua i els Tres Frares de Galladera, amb la projecció interna d'aquest, fins a la divisòria natural del puig Bufadors, al Torrelló. En conjunt, gairebé una vintena de km², constituïts d'un seguit de muntanyes arrodonides, turons i petites valls formades per les darreres estribacions pirinenques, així com per nombrosos rierols i torrenteres que davallen al mar. Com a singularitat, destaca l'existència d'una zona d'aiguamolls, coneguts per la Fangal i el Romagós⁽¹⁾, que s'estenen per tota la capçalera i els curs de la riera de s'Arenassa.

Aquest paisatge, intensament humanitzat durant segles, va constituir un dels primers assentaments humans de la península del cap de Creus. Al seu interior, s'hi poden

comptar més de vint masos; alguns d'ells, com Llaures o Belascó, només resten al record dels vells documents notariaus; altres són, absolutament enrunats, com les Marqueses, Terres Negres, can Birba⁽²⁾, Puignau, Godo de Baix, Godo de Dalt, Alfares o Nofares, el mas Vell, el Fangal, Rabassers de Dalt, Obertins, Bufadors; i un petit grup, encara dempeus, com el mas Paltré, en realitat dues unitats diferents, el de la Birba⁽²⁾, habitat temporalment per l'Enric Donat, de Cadaqués, i el Rabassers de Baix, que durant el període estival alberga monitors del club Mediterrà⁽³⁾. Sense oblidar l'existència dels Conventets⁽⁴⁾, encara que ja en terme cadaquesenc. També disposava d'una estructura fabril, inherent als nuclis habitats, com dos molins fariners, un d'aigua i l'altre eòlic (Sant Baldiri i Belascó) i un forn de calç sota els Llaures, per lligar d'argamassa els materials.

La principal construcció era Sant Baldiri, un extraordinari conjunt d'arquitectura popular, integrat per la casa del masover, la del sagristà, presó, cementiri, una torre de defensa, avui esberlada, i una gran església o ermita,

El conjunt arquitectònic de Sant Baldiri, a principis d'aquest segle.

1. No confondre can Birba amb la Birba. El primer es troba un centenar de metres amunt de la capella de Sant Baldiri i el segon sobre el planell a migdia de cala Taballera.

2. Els aiguamolls o prats humits del Romagós o la Fangal ocupen una franja allargada inferior al km² i es nodreixen de l'aigua retinuda per la minúscula serralada de Puig Alt Gran i Puig Alt Petit, que adopta una forma semicircular orientada a tramuntana. La fauna i flora existent és pròpia de les zones humides, excepte una dissortada plantació d'eucaliptus.

3. El mas dels Rabassers de Baix divideix els termes del Port de la Selva i Cadaqués. Els nadons eren inscrits a un o altre municipi segons l'estança de naixença. Els pares d'en Donat van empadronar el seu fill als dos llocs, per evitar les suspicàcies d'antany. Els problemes, però, li van arribar amb motiu del servei militar i del casament.

4. Els Conventets són les restes d'un poblat baix medieval situat a garbí de Puig Alt Petit. Una font propera, unes basses incrustades al rocam per retenir l'aigua de pluja i la proximitat del mil·lenari molí de Belascó, testimonien un passat fructuós.

ampliada sobre la base romànica primitiva que era sufragània de la parròquia de Santa Helena, Sant Esteve de la Mata o Sta. Maria de les Neus, segons el període de dependència, i que actuava com a centre espiritual i econòmic de la contrada. El seu capellà no solament administrava els sagraments als feligresos, sinó també els seus recursos, era el col·lector o recaptador dels censos de l'abat, i ocasionalment també comerciava amb el vi dels seus convilatans. A l'ermita, datada del segle X, encara hi romanen basaments *d'opus spicatum*. La torre es va bastir al segle XVI, per minvar l'efecte de la pirateria, ja que els seus habitants sovint havien estat morts o segrestats pels corsaris⁵.

L'economia del lloc es basava en la vinya, que recobria tota la seva geografia com un mantell verdoscenc. Migrats olivars, camps i horts completaven els conreus del lloc. Les zones de pastures també gaudien d'importància. Gairebé tots els masos posseïen vaques, especialment a les terres humides de s'Arenassa, encara que hi predominaven les ovelles i les cabres. Tampoc no podem obviar l'existència d'algun pescador, segons l'activitat manifestada en algunes escriptures.

En temps de màxima esplendor, s'hi comptaven gairebé dues-centes ànimes, doncs cal tenir en compte que els masos arribaven a allotjar fins a quatre generacions i no era estrany trobar-hi dotze o tretze familiars sota el mateix sostre. En certs períodes coincidents, la demografia superava a Sant Silvestre, la Vall o Molinars. Però allò que més sorprèn és l'emplaçament d'aquests masos, que resten invisibles des del mar, per evitar l'avistament als pirates, o bé la disposició entre ells que només veuen l'immediat, però no els altres. Fins i tot són difícils de localitzar des de terra per un viatger despistat. Alguns masos disposen de curiosos elements defensius basats en un conducte transversal a la paret, que comunica davant la porta d'entrada, a efectes de disparar una mosquetada des de l'estança (Vell, can Birba). Altres conserven plantes de fusta, com Alfares; gairebé en tots hi trobarem forns de pa, pous, fonts, corrals i voltes majestuosos (Puignau, Vell, Godo, Birba); també l'amagatall espoliat de "l'olla"⁶ (Godo Nou), amb uns impressionants baixos i eres empedrades (Godo Vell, Alfares), o senzillament la galanor i l'estat de conservació del mas Paltré i de la Birba.

Quant a la dependència feudal del territori de Sant Baldiri, era idèntica a la de Llançà; formaven dues comunitats agermanades per la dissortada jurisdicció eclesiàstica del cellerer de Sant Pere de Rodes o del mateix abat, i evidentment sotmesos als emfiteútics establiments, als sub-

5. Al 1518, un pobre pastor de Sant Baldiri va ser segrestat i redimit pels pirates en dues ocasions consecutives, previ el pagament de 200 ducats. L'infortunat home va passar més de deu anys de captiveri en terres de Bugia.

6. "L'olla" era un amagatall per guardar-hi les monedes d'or, de plata o les joies. Generalment es tractava d'una olla invertida i encastada en una paret de la casa, llavors es dissimulava amb pedres i restava fora de l'abast dels lladres. Sovint els descendents en desconeixien l'existència i s'han donat casos que l'han trobada els nous estadants en el decurs d'unes obres i amb un valor superior a l'equivalent de la compra. En el mas d'en Godo era ubicada en els baixos de la casa.

Arnald Plujà

Sant Baldiri, en l'actualitat.

Arnald Plujà

El mas Paltré formava dues unitats familiars diferents.

Arnald Plujà

El mas de la Birba. Al fons, les muntanyes avui desolades de Sant Baldiri.

VUIT ROQUES MÍTIQUES DE CAP DE CREUS

JOSEP M. DACOSTA

Cap de Creus és una zona extraordinària per al turisme subaquàtic. Molts submarinistes arriben a la Mar d'Amunt i a la Mar d'Avall per admirar els meravellosos fons de gorgònies vermelles, i a determinats punts s'observa el corall "sang de toro".

Bussejar és també un pretext per conèixer la costa. La navegació fins al lloc d'immersió esdevé moltes vegades un entretingut passeig, en el qual molta gent descobreix llocs que no coneixeria si no fos per la seva afició o addicció al submarisme.

A la línia litoral i com a resultat de l'erosió de la mar i de la meteorització dels agents atmosfèrics apareixen de tant en tant roques de formes capricioses, que gairebé poden ser considerades escultures naturals. Una dosi mínima d'imaginació les fa comparar amb bestioles o altres elements més o menys quotidians. En les nostres cabussades, ens ha semblat que una bona àrea per buscar animals d'ànima rocallosa és el cap de Creus. Cal dir que aquest espai natural és excel·lent per aprofundir en el coneixement de la geologia, ja que la seva gea és d'importància mundial, tal com han publicat el científic Jordi Carreras i el seu equip en nombrosos articles en revistes especialitzades. Sota el seu assessorament es va habilitar l'interessant Museu de Geologia de Cadaqués, a l'edifici de la Societat l'Amistat, equipament al qual recomanem una visita.

A grans trets, la península del cap de Creus està constituïda per una sèrie de roques metamòrfiques, on són coneguts els marbres (calcàries marmoritzades) del cap Norfeu, les pissarres, llicorelles i esquists de Cadaqués i el gneis del Port de la Selva. A les zones properes al far, predominen els micaesquists foscos amb dics de roca pegmatítica clara d'excel·lents bellesa. En aquests llocs, les immersions tenen, a més del seu interès subaquàtic, el valor afegit del païstage que es pot admirar en el trajecte des del vaixell. En aquest escenari natural es poden descobrir una munió de roques zoomòrfiques, de les quals us en seleccionem vuit.

Josep M. Dacosta

Josep M. Dacosta

Josep M. Dacosta

De dalt a baix, l'Àguila de Tudela, el Falcó de Falconera i el Gat de Norfeu.

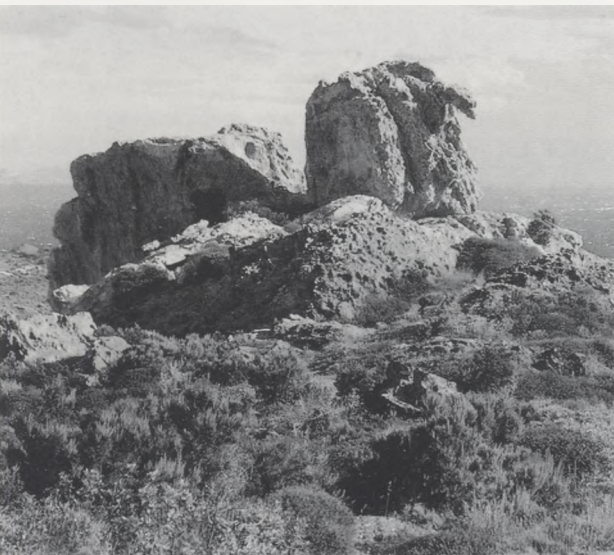
Josep M. Dacosta

Josep M. Dacosta

Josep M. Dacosta

El Camell de Tudela, Sa Rata o la Massa d'Or i Es Camell, al terme de Cadaqués, a la Mar d'Avall.

De sud a nord, podeu trobar:

1. EL FALCÓ DE PUNTA FALCONERA (ROSES). Falconera és el vèrtex que separa les dues costes de Roses. A ponent, hi ha la badia sorrenca i a llevant una marenada rocallosa presidida pel cap Norfeu. Aquest lloc deu el nom a la presència de falcons i xoriguers. L'erosió ha corcat des de baix cap a dalt una roca granítica gneisificada, donant-li una retirada a un cap de falcó.

2. EL GAT DEL CAP NORFEU (ROSES). La península del cap Norfeu, vista des del sud –per exemple des de punta Falconera–, sembla un rinocefont que dorm, essent el Carall Bernat la roca que li fa de banya. Al costat del Carall, hi ha el Gat, monòlit que recorda a aquest animal domèstic en posició d'estar assegut sobre les potes. El Gat i la roca adjacent –el Carall Bernat– emmarquen una de les millors immersions del municipi de Roses tant pel paisatge emergit, penya-segats d'algunes desenes de metres d'alçada, com per l'atractiu fons submarí, amb gorgònies vermelles.

3. L'ÀGUILA DE TUDELA (CADAQUÉS). Domina la línia del cel –*skyline*– de la urbanització del club Méditerranée, a la vessant nord del cap de Creus, i us vigilarà en les vostres immersions en els illots de les Fulloles. Tant aquesta rapinyaire com el Camell de Tudela (Cadaqués) poden ser contemplats en una excursió pedestre que podeu fer des del Club Méditerranée fins a cala Culip.

4. EL CAMELL DE TUDELA (CADAQUÉS). El Camell és el començament de la urbanització i l'Àguila s'albira un cop s'han deixat els *bungalows* en direcció a Culip. A causa de la seva mida notable, no us passaran desapercebuts.

5. SA RATA O LA MASSA D'OR (CADAQUÉS). És una illa que recorda la silueta d'aquest rosegador. És una immersió molt desitjada per la possibilitat de veure peixos pelàgics en migració, com tonyines, però està molt exposada a vents i corrents.

6. ES CAMELL està situat a la vora de la carretera que porta de Cadaqués fins al far del cap de Creus, en un promontori just abans del trencant de la pista per a anar a cala Portaló. Es troba en una zona –a l'igual que la resta del cap– molt batuda pel vent de la tramuntana, vent que fa que la vegetació de l'entorn creixi ajaguda.

7. EL LLEÓ DE CAP GROS (EL PORT DE LA SELVA). És sabut que aquests felins dormen amb els ulls oberts. Per aquest motiu, la seva representació en forma d'estàtua ha servit de forma simbòlica per ornamentar l'entrada a llocs d'una certa importància. En el nostre cas, el lleó vetlla per una de les millors

immersions del Port de la Selva, que és l'illa Galera. Per admirar-lo, cal estar a l'aguait quan es deixa el cap Gros i comença la badia del Golfet.

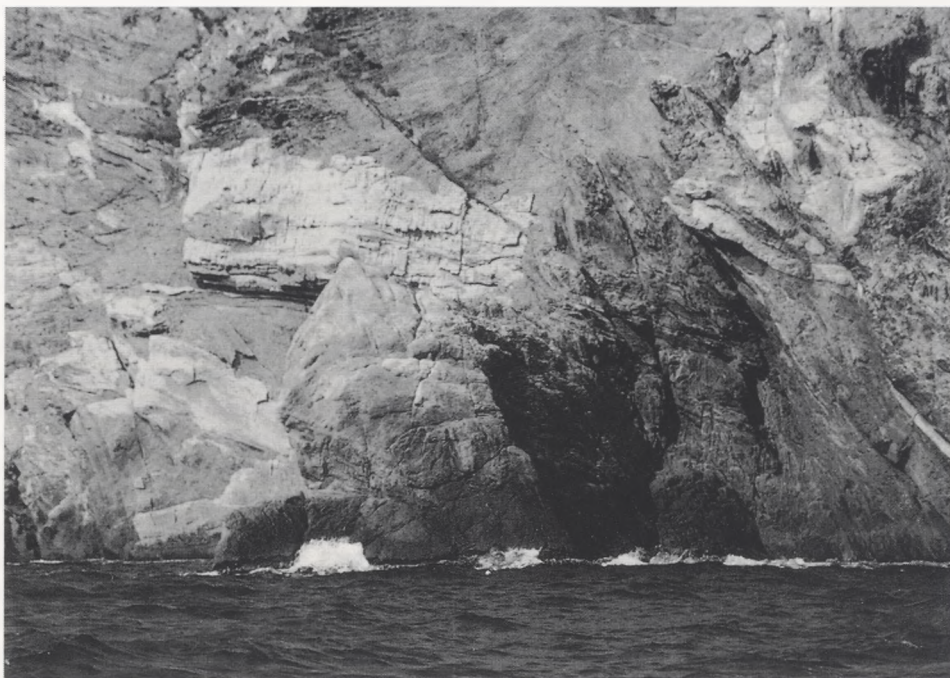
8. **EL MOLLÓ** és una petita illa llançanenca que, contemplada des de l'antiga Gola del Castellar, se'ns presenta com un gos assegut sobre les potes del darrere, com si estigués alerta per veure qui arriba al port de Llançà.

Bibliografia

Dues obres imprescindibles per navegar per la toponímia del cap de Creus són:

MIQUEL, LL., BOFILL, LL. (1987) *Mapa del cap de Creus*. Ed. pròpia. Cadaqués.

PLUJÀ, A. (1996) *Estudi del cap de Creus. La costa. Diccionari toponímic, etimològic i geogràfic*. Ed. pròpia. Llançà.

Josep M. Dacosta

El Lleó de cap Gros i el Molló, a Llançà.

Pròsper Pumarreda

SOM O NO SOM PIRINEUS?

MIQUEL MONTSERRAT

Com veiem, des de Llançà, el cap de Creus? Una gran majoria, com si fossin els Pirineus que moren en el mar. Doncs tal cosa és, però també no és. Totes les muntanyes, turons i serres que tenim a la vista originàriament no eren ben bé Pirineus, seria com si fossin els seus avis. Són roques herzinianes, antiquíssimes, o sigui, prepirinenques. Tothom identifica els Pirineus, en canvi, com a producte de plegaments relativament recents. De farà més de cent milions d'anys, sí, però no pas de la remota Era Primària, com en realitat són.

Què és, doncs, el que ens fa pensar que continuen del Bidasoa fins al Mediterrani? És aquesta ratlla de color marró, gruixuda i seguida, que de petits ens ensenyaven a l'escola, i **que identifiquem amb una separació física de l'Estat espanyol i el francès**. Ratlla contundent, que sembla pensada per marcar –i subratllar– la separació entre *Celtibèria* i Europa. Potser després, quan ja som a l'institut i ens expliquen la geologia elemental, els que estiguin atents s'assabentaran que **algunes pedres catalanes són molt més antigues que altres**. Però costa treure's del damunt la impressió inicial. I els mapes no ajuden gaire, perquè recorden que Pirineus és efectivament la denominació *oficial* per a tota la serralada. Hi ha també uns forts referents *culturals* afegits al mot. A part, els geotècnics utilitzen l'enganyosa denominació de Pirineu axial.

M'agradaria explicar aquest tema tan interessant, de manera que ho poguessin comprendre bé fins i tot aquells que no els agrada mirar mapes o estudiar pedres. Per tant, d'entrada renuncio a utilitzar termes com *orografia, morfologia, tectònica, metamorfisme, falles, litologia, sinclinat* i altres semblants. Miraré de fer un resum generalista i si algun geògraf em critica la manca de precisió tècnica, faria bé de publicar ell un article per als especialistes. Aquest, només vol ser instructiu, de divulgació.

Resulta que **vivim** –i alguns estiuegen– **sobre un dels terrenys més rancis de Catalunya**. Compartim l'honor amb la gent de Roses, de Vilamaniscle o de Portbou, però també amb tots els habitants de la Serralada Litoral, des de Begur fins a Sant Climent del Llobregat, inclosa la meitat de Barcelona, i amb la poca gent que viu al Pallars Sobirà i en el muntanyam que va del Monteixo a Sant Joan de l'Erm. També, amb part de les Alberes, i amb la gent de Fornells i la costa nord de Menorca, o els de la Bretanya, del Massís Central francès, de la punta de Toulon i part de la Costa Brava, i potser fins a la Ligúria. Finalment, hem d'afegir-hi algun altre tros català, com els d'allà baix al Montserrat. Us ho he dit en ziga-zaga, a fi que ràpidament compregueu que aquests terrenys venerables constitueixen avui una mena d'**illes** entre el conjunt de la part occidental del continent. Són blocs del Període Carbonífer, que es coneixen com a armoricans (o sigui, del Finisterre bretó), i que **ja eren al seu lloc quan tota la resta de Catalunya, les Illes i la meitat de França restaven sota la mar**.

Abans que expliquem de quina forma s'amuntegaven aquells cims i altiplans, podria ser divertit fer un inici per enumerar les terres que es troben en el cas contrari, és a dir, quines són, en canvi, les zones més *joves* de Catalunya. Em direu, amb raó, que el delta de l'Ebre. Però també ho són el del Ter i part del del Llobregat (Gavà, el Prat, Cornellà, Sant Joan Despí, l'Hospitalet, Sants, al voltant del milió d'habitants, que no sé on els hauríem posat si aquests llms no s'haguessin consolidat). Com el terreny terraplenat del Besòs, amb un bon tros de Barcelona, i els aiguamolls de la Muga i el Fluvià (amb Empuriabrava), o els llits secs dels antics meandres del Fluvià i el Ter on s'instal·laren poblets de pagès. Així mateix són novells tots els turons volcànics de la Garrotxa, més els municipis com Banyoles i Porqueres, que jeuen als terrenys assecats al voltant d'un llac que abans era més gran. Potser també és el cas de Sils o de Santa Maria de l'Estany, viles assentades a la vora de rius abans molt més amples que ara. I una mica tan *joves* com aquests terrenys ho són els turons basàltics del Baix Empordà. En ells s'hi enfilen Rupià, Púbol, la Pera, Corsà. O els puigs que dominen Sant Martí Vell o, més avall, els de Maçanet de la Selva o els peculiars terrenys esquerdats de Caldes de Malavella. En fi, la gent al Quaternari no hagués pogut pas viure ni a Sant Feliu de Llobregat, ni a Castellfollit de la Roca, ni a Amposta. I, poc abans del Quaternari, tampoc no eren com avui certes planes grans. Pensem en la Cerdanya, l'Urgellet, la plana d'Urgell, el Segre des d'Artesa a Lleida, el Penedès, el Vallès o grans parts de l'Empordà.

Però tornem a la Catalunya *antiga*, que no *vella*, ja que ara no parlem d'història, sinó de la constitució, de les roques. Potser coneixeu el cas suís meridional, en el qual el Monte Rosa i el Cervino, dos munts ben propers, no tenen res a veure quant al material que els forma. Aquí també ens passen coses semblants. Això és així perquè una serralada antiquíssima, que venia de Bretanya i s'anava eixamplant a mesura que arribava al sud-est, i, quan la seva part inferior arribava al que avui és el centre dels Pirineus, començava a fer una corba suau però enorme cap al nord. Per la part de dalt, des del Rosselló fins a la Ligúria (recordeu que llavors els Alps no existien). A més, a partir com ara d'Espolla o de Banyuls, per dir-ho molt a l'engròs, existia una altra bifurcació cap al sud –o potser un contacte entre dos sistemes germans–, un sistema corbat a partir d'allà on avui comença el Garraf, que passava a girar cap a Menorca i després cap a les illes italianes.

Resulta ser que a l'interior d'aquests grans massissos en corba, el de l'Armòrica-Maladeta-Ligúria, i el segon –el nostre, el que anava des del nord de les Alberes al sud del Llobregat i després a Cerdanya– hi dominaven les terres, el territori sòlid. Com també al sud ja era sòlida, però separada, la *Meseta Ibèrica*. **Fora d'aquestes muntanyes i altiplans, a l'Era Primària tot era mar. En gran part, una**

situació inversa a l'actual. Imaginem tota la depressió de l'Ebre i gran part de la Catalunya interior sota l'aigua, més un canal de la Mànega que, entre Berga i Girona, passava per la badia de Roses, perquè aquell mar fins i tot *entrés* una mica cap a l'est (tal cosa explica que no quedin roques herzinianes entre les serres de Roses i de Begur que són, però, germanes).

Tots aquests grans massissos rocallosos se sap que tenien gran alçada. Això és com dir que el terreny on vivim ara és com el cor interior d'aquelles muntanyes, després pelades i repelades, afaïxonades per tota mena de meteorologies fins que anaven perdent el cap i el barret. Fins a ser els simpàtics i arrodonits puigs i putgets que coneixem o els penya-segats costaners actuals. Són, doncs, *el moll de l'ós*, terres de qualitat, encara dignes rivals de la tramuntana. L'arrodoniment que dic el podeu veure avui tant a les Alberes com a la serra de Sant Mateu, la de sobre el Maresme, tant als voltants de Girona com a les Gavarres, tant al Pení, com a Collserola, i el podeu distingir bé d'altres pics més punxeguts, realment pirinencs, altius, com el Canigó o el Bisberri.

Per tant, la nostra subcomarca o la franja litoral sudgironina són entre les poques terres catalanes que no han arribat a ser sota la mar. Ens ajudarà saber que molts rius que ara van al Mediterrani vessaven cap a l'oest, alguns per la mateixa llera d'ara, però en direcció invertida. Imaginem-nos la Tordera, el Besós o el Llogregat, venint des de l'actual direcció del mar i desembocant al Vallès! Perquè realment era així, i quan no ho han confirmat els geòlegs ho han fet els paleontòlegs. Eren rius més grossos, i ja anaven excavant els passos que els serveixen avui. Tot això afectava la nostra costa, la Costa Brava o les terres altes del Maresme, però que quedi clar que llavors no eren costes, sinó que davallaven suaument sobre un continent que ocupava la meitat superior del Tirrè.

En canvi, sí que les coses van anar variant als Pirineus. D'aquella serralada primera que era part de la que venia de Bretanya, només en queda el que us esmentava al principi. I quina era? Just la que ara és de les més altes, d'una banda el Comaloforno, al mig la Pica d'Estats i de l'altra el Puigmal. Perquè els enormes transtorns que en diuen antecenomanians, més els alpins del Cenozoic —que van fer que la Catalunya interior es plegués cap al nord, a la vegada que ja quedava enganxada a la *Meseta* espanyola—, no van provocar uns plegaments nous a bona part d'aquelles primeres muntanyes paleozoiques, sinó que només les van *fer pujar*. Per això ara són més altes que les altres.

Convé afegir que aquelles muntanyes noves no davallaven només cap a l'interior, sinó també, diguem, a Castelló d'Empúries o l'Estartit —i més no, perquè *va aparèixer* el golf de Lleó—. Ara bé, en aquesta zona de llevant **després es van anar succeint**

esfondraments dels terrenys, que van fer que avui des de la Garrotxa es baixi suaument cap al Mediterrani.

De fet moltes planes no són tals, són trossos de muntanyes esfondrats i després terraplenats horitzontalment per tots els detritus que baixen, amb els rius, de les muntanyes veïnes. Per la part nord del Pirineu jove trobem que aquest també va baixant l'alçada, des de la zona del Roc de França, però aquí ho fa cap a les Corberes, més amunt del Rosselló. Per tant, ni per les Alberes ni per les muntanyes de Roses.

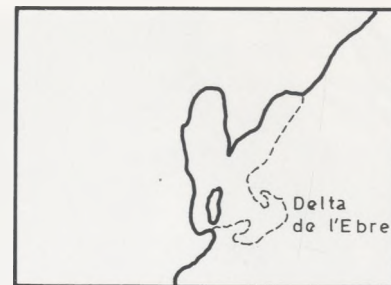
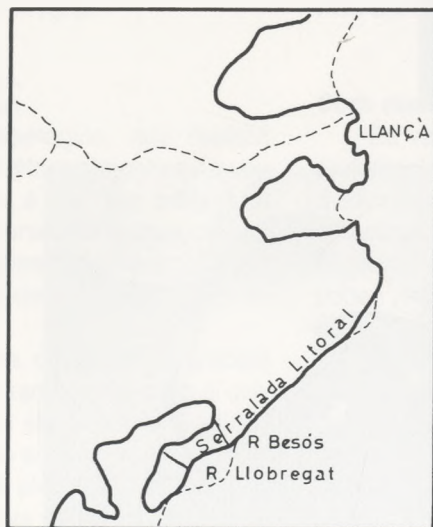
Si m'he explicat bé, entendreu que aquests cims que vénen des d'Euskadi no són la famosa ratlla horitzontal que tots tenim al cap, sinó que en conjunt formen una corba, sua però clara, un arc de radi gran.

I nosaltres no som en l'arc, sinó al seu sud. Una prova més que el tractat dels Pirineus, que va estar a punt de deixar Llançà sota administració francesa, anava equivocadament geogràficament.

Així, doncs, Llançà és i no és Pirineus. Avui estem viciats de veure mapes de carreteres i de trens, o mapes polítics. Veiem autopistes que tenen l'obligació de travessar rius, en lloc de resseguir-los com la natura indicava. Veiem separacions estatals que són alteracions geogràfiques, culturals o lingüístiques. Pensem túnels que no sabem si aprofiten una falda antiga o perforen un volcà apagat. Inventem congostos per passar d'una vall a altra quan potser havien calgut milions d'anys per separar-les. I dessequegem aiguamolls oblidant que tot ens avisa que el mar voldrà tornar-los a recuperar. O muntem talussos nous perquè els trens passin planers, sense deixar la sortida natural a les aigües que s'escolaven amb saviesa ancestral i lògica geomòrfica.

Ja ens és igual saber si les velles vinyes dels avis s'assentaven en terreny de llicorelles o no, perquè el que ens preocupa, geogràficament, és que no ens apugin el peatge de l'A7 o que no ens tanquin les cales del cap de Creus després del nou invent de la zona protegida. Domenyem tant la natura que la traïm.

En aquestes condicions, crec que cal deixar de mirar els mapes Firestone o Hallwag i que ens convé repescar algun mapa físic, fins i tot el dels subsòls. **Si sabem on trepitgem, sabrem millor d'on venim, però també cap a on anem.**

AUS MARINES DEL CAP DE CREUS

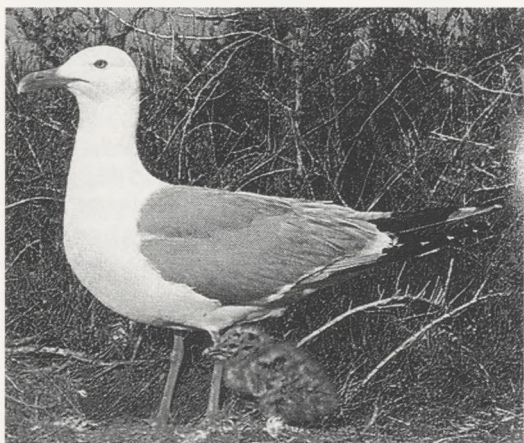
ALEXANDRE OMEDES

Per realitzar aquest estudi, vaig visitar l'indret més sobresortint del propi cap de Creus i també la punta de s'Oliguera, durant els mesos de gener a abril, que són els més adequats per l'observació d'aus marines, ja que la majoria de les espècies són hivernants. Vaig anar als dos punts setze vegades cada mes, la meitat a cada un, a la matinada i al capvespre alternativament. Un cop situat al lloc d'observació, hi restava quiet quaranta-cinc minuts i anotava totes les aus marines que podia veure. Així mateix, prenia nota del vent, l'estat de la mar i el temps atmosfèric en general. El que puc avançar és que no vaig trobar diferències significatives en el nombre i diversitat d'espècies observades d'un punt a l'altre. Per això les dades les he tractades de manera global, sumant el total de les aus observades sense distinció del lloc d'observació.

Gavià argentat (*Larus Cachinnans*)

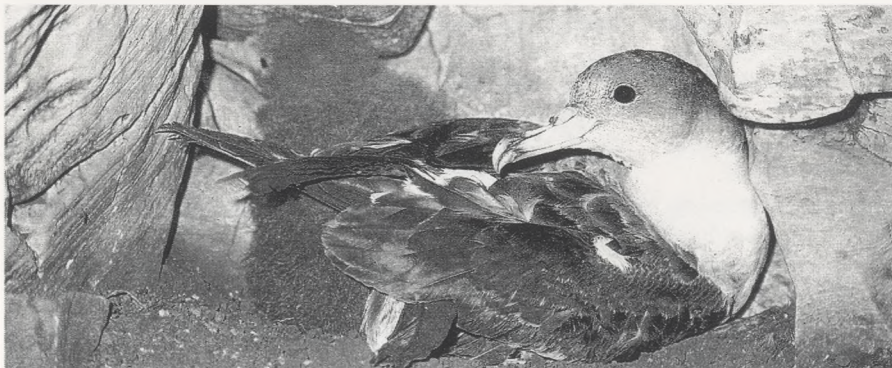
Ocupa cada mes entre el 65 i 70% de la biomassa total d'aus marines. És efectivament la més abundant, amb molta diferència. Aquesta espècie s'ha vist extraordinàriament beneficiada per l'acció humana, ja que s'aprofita de les deixalles dels abocadors i també de les de les barques de pesca. Es pot veure que els gavians es concentren en gran nombre en les zones dels abocadors i que segueixen les barques d'arrossegament quan tornen a port, per alimentar-se dels peixos sense valor comercial que són llençats al mar.

El factor limitant per al creixement de la població no és l'aliment, que es pot considerar il·limitat, sinó l'espai disponible per nidificar. En el cap de Creus, les colònies principals de gavians argentats es troben a l'illa de Messina, a s'Arenella i a l'Encalladora, així com també

Arxiu

A dalt, el gavià argentat,
l'au marina més abundant al cap
de Creus.
A baix, la baldriga cendrosa.

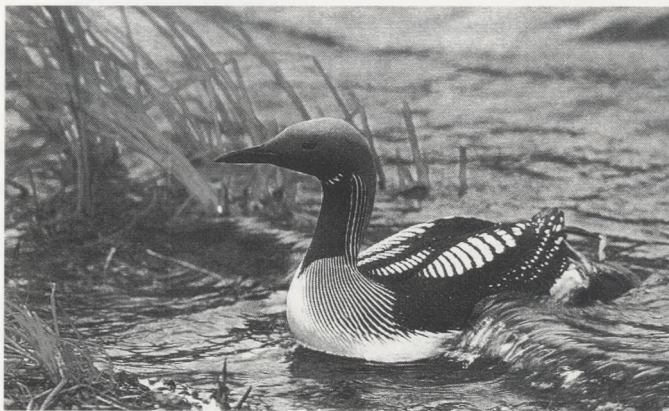

Arxiu

El corb marí emplomallat amb les ales esteses per assecat-se. A baix, la calàbria agulla, que nidifica a Escandinàvia i ens visita a l'hivern.

Arxiu

Arxiu

hi ha nius en els penya-segats de la costa. Més de mil parelles nidifiquen a la península, amb una població bàsicament sedentària.

Xatrac bec-llarg (*Sterna Sandvicensis*)

Segona espècie en abundància. Se'l pot veure arreu fent picats per pescar les seves preses. Febrer i març són els mesos que més abunda, amb un 7,7 i 7,8% de la biomassa total. A l'abril baixa al 5,7% i a finals d'aquest mes comença a emigrar.

Mascarell (*Sula Bassana*)

Es tracta d'una espècie pelàgica, que realitza espectaculars picats per pescar. Normalment no es veu des de la costa perquè es troba a alta mar, però el fet que el cap de Creus s'endinsa uns quants quilòmetres en el mar fa que se'ls pugui observar des d'aquí. Els millors dies per veure'ls són els de vent fort, ja que l'aprofiten per volar.

No he observat diferències quantitatives globals entre els dies de llevant i els de tramuntana, però sí que en dies ventosos abunden més els exemplars adults, potser perquè els joves no tenen encara prou seguretat o agilitat en el vol. En un dia de pluja vaig observar en tres quarts d'hora fins a cinquanta mascarells pescant.

Al gener i febrer, representen el 8,3% del total de la biomassa i baixen al 4,7% a l'abril. A partir de mig abril quasi no se'n veuen.

Gavina vulgar (*Larus Ridibundus*)

Espècie que segueix en importància i que arriba al seu màxim el març, amb un 8% i 235 individus observats. Al gener assoleix un 9%, però amb un nombre d'individus menor, 79, perquè el total de la biomassa és més baix.

Corb marí gros (*Phalacrocorax Carbo*)

Es veu de manera regular durant tot l'hivern, amb preferència els mesos de febrer i març, amb un 5,4% i 4,8% respectivament. És una espècie relativament fàcil de censar a la zona del cap de Creus, ja que la població hivernant es reuneix a dormir a l'illa de Messina, on es poden veure a la matinada o al capvespre. En fer-se fosc, es veuen en petits grups dirigir-se a l'illa esmentada.

En dies de forta tramuntana, es veuen corbs marins dins les cales, a recés, així com també durant les llevantades. Fins i tot n'he vist a sota el pont de Cadaqués, on desemboca la riera de la població. A l'abril, la majoria han emigrat i llavors representen només un 1% de la biomassa total.

Corb marí emplomallat (*Phalacrocorax Aristotelis*)

Molt menys abundant que l'anterior que, a més, s'hi troba tot l'any. A la zona, hi nien dues o tres parelles. A partir de juny, es pot veure un petit grup de joves i adults als esculls de davant de s'Arenella. En aquest lloc s'hi senten segurs, perquè l'abundància d'esculls fa que les barques no s'hi puguin acostar. A finals d'agost abandonen la zona i es dispersen.

Baldriga cendrosa (*Calonectris diomedea*)

Espècie pelàgica difícil de veure a la resta de la costa catalana. Els mesos de març i abril són els millors per observar-la, amb un 5,2% i 7,3% respectivament. En aprofitar el vent per volar, és en dies de molta tramuntana quan se'n veuen més. De fet, el 90% dels exemplars vistos han estat amb tramuntanades fortes.

Tot l'any se'n veuen a la zona. Als capvespres de juliol i agost els podem observar si anem amb una barca davant dels penya-segats entre cala Nans i cap Norfeu. Sembla que hi nidifiquen.

Baldriga Mediterrània (*Puffinus Yelkouan*)

Al febrer i març representa un 1% de la biomassa total. Sembla que no depèn tant com l'anterior dels vents forts per demostrar activitat. L'he observada amb vents fluixos i fins i tot amb calmes. Segurament es deu a les diferents tècniques de vol. Mentre la baldriga cendrosa fa curtes batudes d'ales, seguides de llargues planejades, i aprofita la força del vent en xocar contra les ones, la baldriga mediterrània té un vol més rectilini, amb continuades i ràpides batudes d'ales.

Calàbria agulla (*Gavia Arctica*)

L'època més bona per a la seva observació és al febrer que en vaig veure onze exemplars. Al gener i al març també se'n veuen, però en nombre inferior. Es tracta d'aus molt difícils de trobar en altres contrades.

Altres aus destacables

Semblants a l'anterior són la calàbria petita (*Gavia stellata*) i la calàbria grossa (*Gavia immer*), que hem vist ocasionalment al cap de Creus. La darrera és excepcional a la zona, on apareix rarament.

Una espècie de presència més regular a la resta de la costa catalana és el gavot (*Alca torda*). La seva millor època aquí són els mesos de gener i febrer.

També hem vist algunes vegades el bec de serra mitjà (*Mergus serrator*), el paràsit gros (*Stercorarius skua*), els flamencs (*Phoenicopterus ruber*) i altres classes d'ànecs, limícoles i ardeides.

La península del cap de Creus és un lloc únic per a l'observació d'aus marines hivernants i s'hi poden veure en abundància espècies pelàgiques, absents en la resta de la costa. És un punt únic per observar les calàbries, per exemple, com també aus en migració. Des del cap de Creus es realitzen censos de migrants.

Per tot això seria molt recomanable la construcció d'un observatori d'aus en un punt adient, com ara els utilitzats en aquest estudi. Això permetria estar-hi amb comoditat amb temps atmosfèric advers, que és, com hem dit, quan es veuen més aus marines.

Faci realitat les seves il·lusions

Crèdit Personal

Total
Flexibilitat
Tramitació
Inmediata

Caixa de Girona

EL CLAUSTRE PRIMITIU DE SANT PERE DE RODES, MOTIU DE REFLEXIÓ

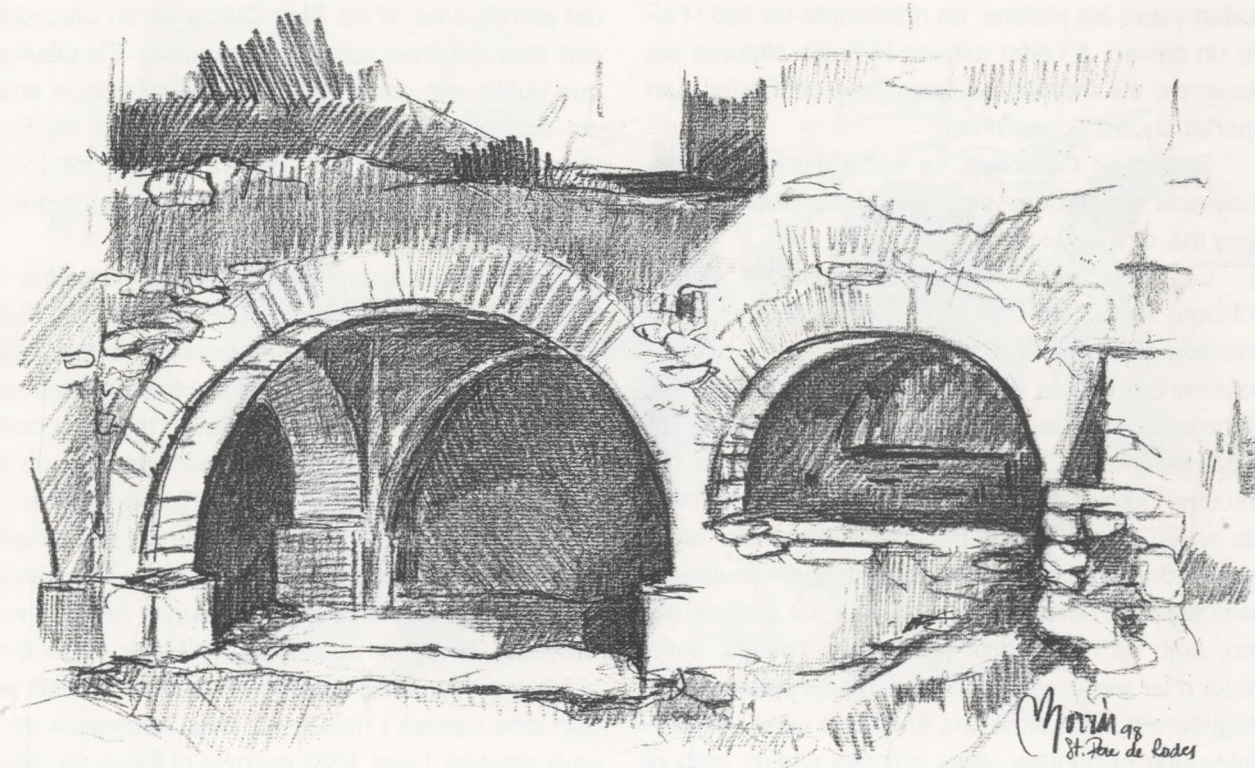
JOAN BADIA-HOMS

L'11 de juliol passat s'inaugurà oficialment la restauració del Palau de l'Abat, de San Pere de Rodes. Sembla que aquest acte tancà la llarga etapa d'intervencions al monestir que es va iniciar l'any 1989. Les excavacions i les diferents obres de restauració i consolidació d'amplis sectors han representat la recuperació i un millor coneixement d'un monument cabdal dins el panorama de l'arquitectura monàstica de l'Europa occidental. Les troballes diverses i les descobertes d'elements i aspectes desconeguts del cenobi han contribuït a confirmar o desmentir algunes teories i han desvetllat alguns enigmes. L'encert de certes solucions dels restaura-

dors, conviu amb altres de ben discutibles, com la del claustre superior.

Les "Sagristies Noves" i el Palau de l'Abat, edificacions afegides al nord-est del recinte primitiu, han estat adequades per a serveis –sales d'actes i reunions, etc.–, en principi pensats com a futur centre d'estudis, projecte poc viable. Finalment, en una part d'aquest equipament s'hi instal·larà, sembla, la seu del Parc Natural del Cap de Creus.

La inauguració va anar acompanyada d'una sèrie de conferències sobre els treballs arqueològics i arquitectònics i sobre les novetats que han aportat. Com que de la majoria dels temes tractats

Claustre primitiu de Sant Pere de Rodes, descobert en la darrera campanya d'excavacions arqueològiques.

ja se n'havien publicat estudis o notícies extenses, el que més em va interessar foren els comentaris i conclusions del Dr. Eduard Carbonell, director del MNAC, sobre les pintures murals, per a mi, almenys, en gran part inèdits. És va referir, concretament, als dos espais pintats apareguts al claustre primitiu o inferior i al de la capella del deambulatori de la basílica.

Tanmateix, per als encuriosits per la problemàtica del conjunt monumental, la visita guiada feta a la tarda originà un intercanvi d'opinions molt enriquidor. Hi acudiren, en petit comitè, els conferenciats i un reduït nombre de persones interessades. Hi destacà la presència del Dr. Pere de Palol, catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona i primera autoritat en arqueologia i art paleocristià, visigòtic i medieval.

Un claustre amb pintures mil·lenàries

Al meu entendre, van ésser especialment suggerents els comentaris que motivà el claustre primitiu o inferior, que correspon a la primera etapa de construccions de l'abadia, del segle X; ja és ben conegut, perquè des de fa temps forma part de l'itinerari de visita al monestir.

S'han descobert dos espais amb pintura mural en aquest claustre, als quals, ja restaurats, s'hi poden veure els plafons, un representa un lleó i l'altre un calvari. A l'edat mitjana hi havia pintures als claustres; els treballs de Sant Pere de Rodes han aportat aquest coneixement.

Segons E. Carbonell, es tracta d'unes pintures d'elevada qualitat que es poden datar pels volts de l'any mil, dins el segle X.

Les observacions de P. de Palol, en aquest col·loqui improvisat d'alt nivell, varen aportar idees interessants. Segons ell, la crucifixió, amb el ric simbolisme que deriva dels elements i figures que l'acompanyen, ha de correspondre's amb un lloc de culte, litúrgic. Es troba, però, en un passadís del claustre. Davant d'aquesta contradicció, es pot pensar en un culte funerari, del qual poden ésser testimonis dos arcosolis que segurament ocupaven sarcòfags de personatges notables. La pintura del lleó, amb un fris vertical en un dels costats, seria còpia d'un teixit oriental, d'un estendard o bandera. Segurament simbolitza una època de l'any i és probable que hi hagués altres animals pintats amb el mateix simbolisme, avui desapareguts.

Un claustre auster i arcaïtzant

Les obres recents han evidenciat que aquest claustre primitiu o inferior i les sales adjacents, vers llevant, es construïren després de l'església, situada al nord, i de l'edifici del refectori i cuina, al sud. Així es compactava el recinte monàstic, bastit des de la primera meitat del segle X fins a inici del segle XI.

Aquest claustre no té decoració esculpida, només la pintada. És format per galeries d'arcs simples, de mig punt o poc ultrapassats, sobre banquetes, característics de les construccions preromàniques. La comparació amb els arcs de Sant Miquel de Cuixà, església consagrada l'any 975, obra de gran magnitud, però de certa rusticitat, és evident.

Sorpren molt l'extrema senzillesa i austeritat d'aquest primer claustre de Sant Pere, sobretot si el comparem amb l'esplendor de l'església, amb columnes i capitells i tota la seva complexitat, que és l'edifici cabdal de l'art anterior al mil·lenni d'aquest territori, i també amb el refectori.

L'arcaica austeritat del claustre, contrasta, doncs, amb la magnífica basílica de Sant Pere, construïda uns anys abans. I també sorprèn la seva comparació amb les restes del claustre del monestir proper de Sant Quirze de Colera. És del mateix moment cultural i de cronologia aproximada, però molt més evolucionat, amb obertures geminades, columnes i capitells sense esculpir. Tot i la seva feixuguesa, fruit del primitivisme, el de Sant Quirze és un precedent clar dels claustres romànics posteriors. Els dibuixos que publiquem deixen clara la gran diferència entre els dos claustres, coetanis i propers. El de Sant Quirze és, evidentment, menys rústec, tot i que aquest monestir era molt menys ric i poderós que el de Sant Pere.

Una reflexió sobre aquest tema, recolzada en la història dels primers temps del monestir de Sant Pere, entenc que pot explicar el misteri. La gran basílica i el refectori, amb el circuit del primer recinte de Sant Pere de Rodes, corresponen a l'empenta constructiva dels protagonistes de la primera etapa de l'abadia, al segle X: el magnat Tassi, el seu fill Hildesind, primer abat i també bisbe d'Elna, i el gran benefactor, el comte Gaufred d'Empúries-Peralada i Rosselló. Els dos darrers personatges moriren vers l'any 991. El segon abat, Pere, va haver de fer front al pillatge i depredació del patrimoni del monestir per part dels comtes i nobles del país, cobejosos de la seva riquesa. L'any 1022 escrivia al Papa, explicant que l'església havia estat consagrada i que la situa-

ció de la comunitat monàstica era caòtica pels motius esmentats. Poc més tard la situació es redreçà amb escreix, com és ben sabut.

Al meu entendre, el claustre primitiu, tan auster i fins arcaïtzant, tot i que va ésser decorat amb pintures murals, ha de correspondre a aquesta etapa de decadència momentània del monestir, que va de la darrera dècada del segle X a la segona del segle XI. D'ací la diferència tan marcada entre l'església, construïda abans, en un moment d'esplendor, i aquest claustre tan auster. Fixem-nos que, temps després, al segle XII, el claustre seria totalment reconstruït, mentre que l'església, el refectori i altres construccions, tot i la seva antiguitat, continuaren mantenint la seva vigència. Aquesta és la meva interpretació, que m'agradaria molt veure comentada i, sobretot, discutida.

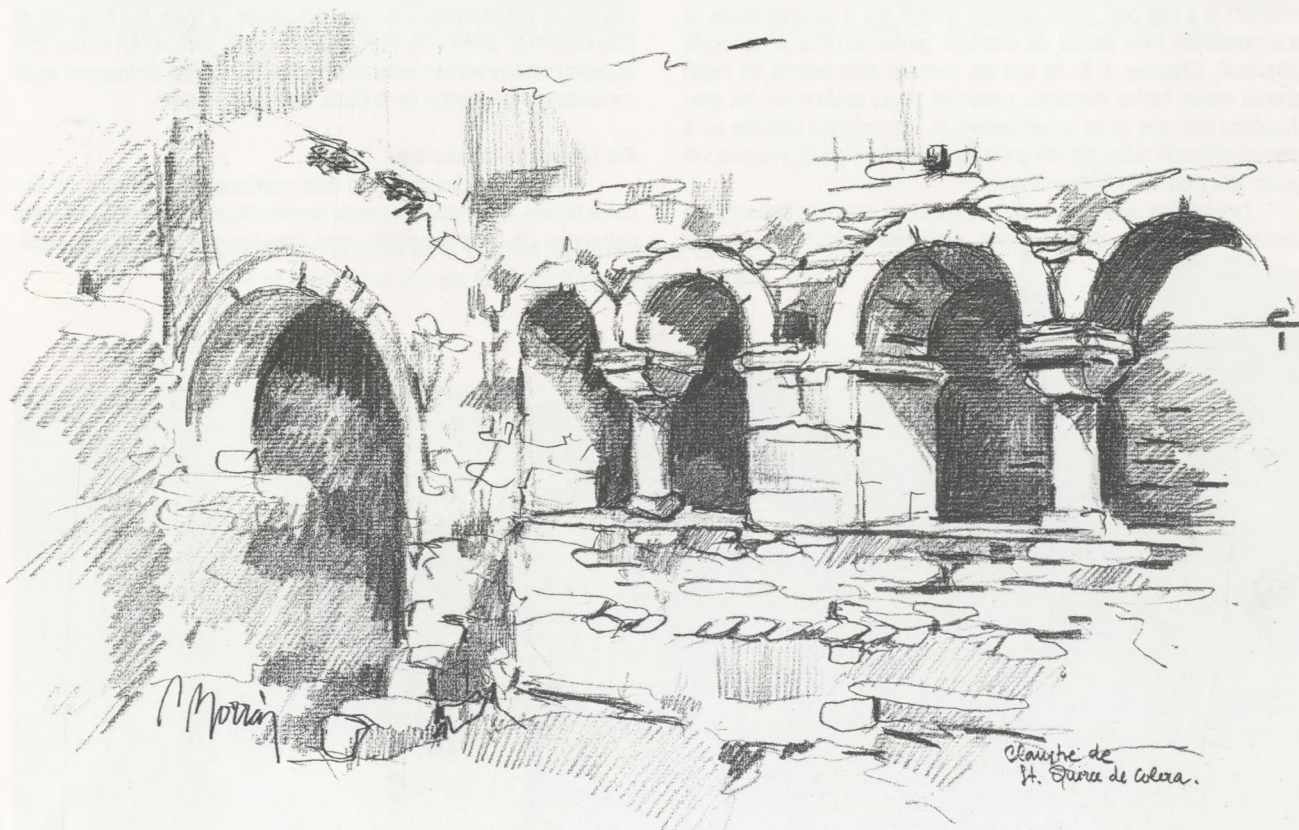
Una continuïtat dubtosa

En els actes d'inauguració del Palau de l'Abat hi va quedar, flotant com un núvol, una qüestió que preocupa, perquè ningú no la va aclarir. A partir d'ara, tindran continuïtat les obres de recuperació de Sant Pere de Rodes? Cal esperar que la dita inauguració

no hagi representat un final, o l'inici d'una llarga etapa d'inactivitat. Quan només falta una darrera empena, seria molt lamentable no continuar els treballs arqueològics. Precisament el sector que falta excavar és l'edifici més antic de tot el conjunt, situat a llevant, com a mínim d'origen tardo-romà. També ho seria no fer realitat el projectat museu, quan ja està a punt l'espai arquitectònic, ni solucionar l'accés als visitants interessats a l'església preromànica de Santa Helena, ben restaurada des de fa temps, ni disposar aviat d'un punt d'acolliment més adequat (llibreria especialitzada, bar-restaurant, etc.).

Altres intervencions pendents potser no tenen tanta urgència i es poden programar amb molta més lentitud: excavació i salvaguarda de les restes del poblat de Santa Creu de Rodes, del castell-església de Sant Salvador i del primitiu *castrum* de Verdera; la protecció i estudi de les diverses construccions, ruïnes i jaciments dins l'antic terme de l'abadia, ja catalogats, etc.

Cal un darrer esforç, imprescindible, que exigeix l'esplèndida tasca realitzada fins avui. Que Sant Pere de Rodes no esdevingui, en aquest país, una altra empresa cultural inacabada!

Claustre de Sant Quirze de Colera.

EL MEGALITISME A LA SERRA DE RODES-CAP DE CREUS

CARLES MOLINS

Introducció

A través del temps, les nostres terres han vist com diverses cultures i civilitzacions ens deixaven un llegat cultural, que sota diverses formes ha permès a arqueòlegs i historiadors l'estudi d'aquests antics ocupants, les seves formes de vida i els seus costums. Una d'aquestes cultures, de les més antigues de les que han ocupat el nostre territori, és la cultura megalítica. El seu llegat, una quantitat excepcional de monuments construïts amb pedra: tombes d'inhumació d'estil divers, genèricament conegudes com dòlmens i monuments commemoratius, o menhirs (pedres dretes). Precisament, és a l'Alt Empordà on podem trobar una de les zones amb més alta densitat de monuments megalítics de tot Catalunya i es poden comptabilitzar, pel cap baix, no menys de vuitanta construccions situades a la zona de l'Albera-Serra de Rodes-Cap de Creus.

L'ambient i la població

Malgrat les intenses recerques, encara no es té informació massa precisa sobre els grups humans que bastiren aquestes construccions, però les evidències materials (formes ceràmiques, microlits geomètrics, destrals...), així com les medicions realitzades en els paleosòls, fan que es pugui situar l'inici de la seva construcció durant el neolític mitjà (3600 aC), és a dir, durant el IV mil·lenni aC, tot continuant fins ben entrada l'etapa del bronze antic (2000-1500 aC) i fins al bronze final (650 aC) les seves reutilitzacions posteriors. Pel conegut fins ara, no és possible adscriure'ls a cap dels grups culturals definits per a aquesta etapa, ja que presenten trets propis de diferents grups neolítics ja coneguts (Montboló, Chassey...). El fet que les diverses excavacions no hagin aportat restes òssies humanes, potser es pugui explicar en l'alt grau d'acidesa dels sòls on es troben assentats. Els materials utilitzats en la seva construcció solen ser els gneis, la pissarra, el granit, l'esquist i el quars, tots molt abundants a la zona.

Les anàlisis realitzades utilitzant mètodes científics desvetllen la presència d'un clima més temperat, però més humit, així com una

cobertura vegetal amb major presència d'arbres de ribera i prats herbacis que a l'actualitat. La seva situació altitudinal i la formació de concentracions megalítics fan pensar en l'existència de zones d'assentament properes, aprofitant petites zones d'altiplà de l'estil de Ca N'lsach (Palau-saverdera). Quasibé amb tota seguretat es devia tractar d'un tipus de poblament molt dispers però sedentari, l'organització del qual s'articulava entorn de clans i tribus. Si centrem la nostra atenció al territori que passarà a formar part del Parc Natural de Cap de Creus, hi trobem inclosos prop de quaranta d'aquests monuments: al Port de la Selva i la Selva de Mar, els dòlmens de la Cendrera, Mas Godó, Taballera (destruït, restes), Taula dels Lladres, Mas de la Pallera, Pla d'Estar, Mores Altes I i II; a Vilajuïga, els dòlmens Vinya del Rei, Talaia, Ruïnes Carena, Garrollà, Caiguts I i II, Mas de la Mata; entre Llançà i Vilajuïga, els de la Riera Pujolar i Roca Miralles; a Pau, Vinyes Mortes I i II, Creu Blanca, Puig Margall, Vinya d'en Berta, Burnaua o Barraca d'en Rabert; a Palau-saverdera, els de Muntanya d'en Caselles, la Febrosa, la Devesa, Mas Bofill, Can Isaac I i II; finalment, a Roses, els de la Creu d'en Cobertella (restaurat el 1957), Casa Cremada (destruït, restes), Llit de la Generala, Turó de l'Home, Pla de les Gates, Tomba del General/Coll de Fitor, Puig Rodó i Puig Alt. Entre tots aquests monuments hi podem trobar dos tipus bàsics de construcció: sepulcres de corredor, amb plantes trapezoidals i pentagonals i cistes amb túmul de planta rectangular, més petites, individuals i no reutilitzables. M. Cazorro, un dels pioners en la recerca de la cultura megalítica, cita menhirs a la Torre del Sastre, al Puig de l'Àliga (4), al Puig Cabrit (4), al Pení (4), al Puig Bufadors (4), però el cert és que tots aquests menhirs no han estat localitzats a l'actualitat. Únicament es té coneixement del menhir de la Casa Cremada (Roses).

Els megàlits i la mitologia

Malgrat que una gran part dels monuments reben nom del lloc on es troben, la varietat d'aquesta nomenclatura fa que sigui escaient deturar-se en la seva anàlisi. Joan Amades ens parla de les tradi-

Dolmen Barraca d'en Rabert (Pau).

cions i creences populars creades entorn aquests monuments, les quals queden reflectides sovint en els seus noms. Sovint se'ls atorgava, en la tradició mitològica pagana, un origen diabòlic i sobrenatural; hi ha tradicions que fan referència a personatges petrificats, com és el cas d'uns suposats menhirs (no localitzats) situats a cap de Creus, que serien fadrins de Palau-saverdera, transformats en pedres per unes sirenes quan anaven a la missa del gall al monestir de Sant Pere de Rodes. Per tal de conjurar l'encanteri se celebrava una processó a cap Norfeu per beneir el mar. D'altres reben el nom de taules, a partir de la creença que havien estat refugi d'alarbs i bandolers (Taula dels Lladres), o bé els que fan referència als punts de defensa (Llit de la Generala). Sovint el seu nom el reben a partir de la seva utilització com a barraques de vinya o refugis de pastors, ja en èpoques molt més recents (Vinyes Mortes I i II, Devesa).

Amb el pas dels segles, s'inicià un procés de cristianització dels noms i de les zones megalítiques, arribant-se a construir ermites i esglésioles enmig de les concentracions d'aquests monuments. Aquest és el cas de l'esglésiola de la Casa Cremada, construcció alt-medieval, situada a la concentració dolmènica de Roses.

Alguns exemples destacats

A continuació, tractaré alguns dels casos més curiosos, sense que això signifiqui cap demèrit ni resti importància arqueològica als que deixo de costat.

Sepulcre de la Riera Pujolar (Llançà)

Fou conegut i estudiat per M. Cazurro. És força destruït i manca alguna llosa de la capçalera. Conserva tres lloses i la de la coberta. La cambra funerària és quasibé rectangular. Les seves dimensions màximes són 2,15 m de longitud i 0,60 m d'ample. El sòl està en part enllosat, aspecte que resulta molt curiós i al qual encara no s'ha trobat explicació.

Sepulcre de la Taula dels Lladres (el Port de la Selva)

Format per sis lloses, més la de coberta. Té una planta rectangular. Les seves mesures són 2,20 m de longitud i 1,30 m d'amplada

màxima. Ha estat excavat en diverses ocasions. S'hi poden observar gravats i inscultures de caràcter geomètric a la llosa de coberta, també presents al sepulcre de Mores Altes I, i que sovintegen dispersos pels rocalls i coves d'aquestes contrades.

Menhir de la Casa Cremada (Roses)

Aquest monument, de gneis, té forma estel·liforme, i les seves mesures són 2,90 m d'alçada, 1,05 m d'amplada i 0,39 m de gruix màxim. Fou localitzat el novembre de 1996 per uns veïns de Roses que el trobaren a terra; posteriorment, el maig de 1997, fou aixecat pel GESEART durant una festa popular. Té la peculiaritat d'ésser l'únic menhir localitzat a la zona, tot el contrari que a l'Albera, on hi són més nombrosos.

Dolmen de la Burnaua o Barraca d'en Rabert (Pau)

Sepulcre de corredor amb cambra poligonal d'unes dimensions de 2,35 m per 1,90 m; altura interior d'1,50 m. La coberta està formada per dues grans lloses sobreposades. Excavat per Panyella-Tarradell, s'hi trobaren fragments de 10 vasos ceràmics, dos d'ells de la cultura campaniforme.

Dolmen de la Febrosa (Palau-saverdera)

Sepulcre de corredor amb cambra en forma de trapezi, formada per tres grans lloses, que mesura 3,20 m de longitud i 2,60 m d'amplada màximes. La seva coberta és d'una sola peça. S'hi varen trobar més de vint destrals o pedres de llamp de materials diversos (basalt, serpentina fibriolita...).

Consideració final

Per acabar, només em resta afegir que l'enorme riquesa megalítica de la zona on vivim fa que l'espai disponible i els propis coneixements sempre ens semblin massa justos com per poder donar una visió completa de la dimensió que la cultura megalítica prengué a la zona on vivim; així mateix que el coneixement i les investigacions entorn d'aquesta cultura no resten ni molt menys tancades.

*A l'esquerra, el dolmen de la Taula dels Lladres, al Port de la Selva.
A la dreta, menhir de la Casa Cremada (Roses).*

Carles Molins

Carles Molins

EL FET RELIGIÓS EN EL POBLAMENT DEL CAP DE CREUS

JOSEP CLAVAGUERA I CANET

Deixant de banda les creences primitives i els ritus ancestrals, coneguts amb el nom genèric de paganisme, centrarem aquest estudi partint de l'època de l'expansió del cristianisme, en què les cel·les monàstiques, que més endavant esdevindrien parròquies, hi tingueren un paper destacat.

L'origen d'aquestes fundacions de cel·les, cal cercar-lo en els grans monestirs, dels quals en depenien. Entre ells, i un dels primers, fou el de Sant Esteve de Banyoles. D'ell en depengueren, en els inicis, Sant Pere de Rodes, Sant Martí de Vallmala, Sant Silvestre de Valleta i altres d'aquesta contrada. L'any 943, el de Rodes obtingué la independència, aconseguint ben aviat uns extensos dominis de terres, esglésies i castells, o sia, un considerable patrimoni que augmentà en els moments de màxima grandiositat.

Els monjos, com a bons deixebles de sant Benet, portaven a la pràctica la màxima fonamental de la regla benedictina: "Ora et labora". Ara i aquí, només m'ocuparé de la primera paraula, o sia, com ells vivien el fet religiós i com transmeteren aquesta religiositat al poble senzill, que habitava en els petits nuclis i en els molts masos escampats per aquest cap de Creus. A més de les solemnitats religioses que se celebraven al llarg de l'any litúrgic, que en el monestir es feien amb gran magnificència, també tingueren cura que tots els fidels se sentissin aixoplugats per esglésies parroquials, regides per capellans, monjos o simples ermitans. Així compliren un decret o cànon d'un concili, que manava als bisbes i abats que tot cristià tinguéssim una església a menys d'una hora de

camí. Heus aquí el perquè de tantes esglesioles i ermites en aquest territori del cap de Creus.

El jubileu de la Santa Creu

La màxima expressió de religiositat es donava en les celebracions de l'anomenat Sant Jubileu, que se celebrava l'any que la festa de la Santa Creu de maig s'esqueia en divendres. Aquest privilegi fou concedit pel papa Urbà II, l'any 1088, i estigué en pràctica fins l'any 1697.

Aquest Jubileu durava vuit dies i hi acudien, a més del poble senzill, els magnats de l'època: comtes, barons, bisbes i abats, amb els seus respectius seguicis de nobles i cavallers. Tampoc hi mancaven els pelegrins vinguts de llunyanes terres, complint algun vot o prometença, o bé simplement per obtenir les gràcies espirituals o indulgències concedides en ocasió del Jubileu.

Les cerimònies eren solemníssimes. La vigília l'abat, revestit de pontifical, amb mitra i crossa, i acompanyat de tota la comunitat de monjos, sortia del reclus del monestir i, passant per entre la munió de pelegrins, anava a obrir la porta de ferro, que durant els anys restava tancada i aparedada. L'abat, amb el seu bàcul daurat a la mà esquerra i amb un martell a la dreta, donava tres cops a la porta i manava enderrocar la paret de tanca i, una vegada oberta, entonant càntics i salms entrava l'abat seguit dels monjos i de tot el poble.⁽¹⁾

Durant els vuit dies la munió de pelegrins hi arribaven de tots els indrets. No és difícil imaginar-se els camins d'ascen-

Sant Baldiri de Taballera.

1. Villanueva: "Viaje literario...". Vol. XV, pàg. 39.

sió a la muntanya afressats i transitats per gent de totes les classes socials, des dels nobles amb les seves cavalcades fins els més desvalguts de la societat, pobres i vagabunds.

A més de les gràcies i indulgències concedides per a l'ocasió, també es veneraven les moltes relíquies de Crist, de la Verge i dels sants que hostatjava el monestir. La celebració, com a complement de l'aspecte religiós, servia també de trobada amb els habitants de la contrada i amb els vinguts de terres més llunyanes.

La devoció a sant Baldiri

El perquè d'aquesta devoció entre els pobladors d'aquests masos del cap de Creus cal cercar-la en el fet que alguna relíquia d'aquest bisbe i màrtir arribà a Sant Pere de Rodes, vinguda des de Nimes, on el seu cos havia rebut sepultura. Uns goigs antics ho diuen així: "Vostres relíquies sagrades / foren a Roda i Toledo / des de Nimes traslladades".

L'any 340, a la ciutat de Nimes, de la *Galia Narbonense*, va sofrir martiri i allà hi acudien devots de tot arreu. També, pels goigs, sabem que era advocat com a remei de molts mals. Diuen així:

"A parteras y prenyadas
ajudau en sos treballs,
y per vos són deslliuradas
y los guardau llurs infants.
Molts miracles cada dia
obrau curant los trencats,
y de tota malaltia
per a vos són remediats:
sia cama o braç romput
febras, hillada y dolors".

Sant Baldiri de Taballera

Aquesta església antiga –ja existia en el segle X– fou durant molts anys el centre religiós pels habitants dels nombrosos masos. Allà, a toc de campana, hi acudien els diumenges i festes. Fundada pel monestir de Sant Pere, sempre hi restà vinculada.

La festa era el dia del sant, 20 de maig, que es feia un aplec. Segons la tradició oral, se'ns diu que hi acudia gent de tot l'Empordà i fins i tot del Rosselló i del Conflent, a honorar aquest sant i participar en els actes festius. Sant Baldiri era copatró del Port de la Selva i durant anys es portava la imatge del sant a l'església del poble i se celebrava l'anomenada festa petita.

Ara resten les ruïnes com a testimoni d'un passat i de l'esperit religiós dels habitants d'aquells masos escampats per la muntanya, avui també deshabitats i mig enrunats.⁽²⁾

Sant Baldiri de Portlligat

Aquesta petita capella, emplaçada ben a prop de Portlligat, és una construcció popular de principi del segle XVIII. Abans havia existit, en aquell lloc, una capella dedicada als sants Abdó i Senen. Segons la tradició, un vaixell que portava les relíquies d'aquests sants va naufragar, i naufragats i relíquies foren salvades per uns pescadors de Cadaqués, que construïren una petita ermita en aquell indret.

No es té constància que s'hi celebressin festes especials, però sí que sempre deu haver tingut uns devots que l'han conservada. Ara s'hi deia missa a l'estiu, així es continua la tradició de fer un servei religiós, abans per als masos i pescadors i ara per als turistes.

La fira de Sant Baldiri de la Capella del Port de Llançà

La tradicional fira reunia a grans i petits a l'entorn de la capella. La gent, en temps passat, no tenia el neguit i la pressa d'avui i allà hi acudien, ja sigui per expressar la seva devoció al sant o bé, simplement, s'entretenien amb converses intrascendents parlant de la mar, la vinya o l'olivar.

El que sí que no hi mancava mai eren les parades de llaminadures per a la mainada i la venda de les primeres cireres de la Vall de Santa Creu.

Una fira antiga, per aquesta festa de Sant Baldiri,⁽³⁾ ens fa pensar en l'existència d'una certa devoció a aquest sant, que també era invocat pels navegants, tal com ho diuen els seus goigs. Segurament hi hauria a la capella alguna imatge. Ara ja no se celebra, però resta en la memòria de les persones grans, com un bon record de la infantesa.

Sant Baldiri de Portlligat i la capella del Port de Llançà.

2. Mallol i Oriol, J. (Valentí): "Regió del Cap de Creus" (Ermites, esglésies, castells).

3. Clavaguera i Canet, Josep: "L'Ermite-Capella de la Mare de Déu del Port de Llançà" (III Centenari: 1691-1991).

UNA NIT D'ENCESA

JAUME QUINTANA I LLAUNETA

Josep M. Salvatella

Cala Prona, escenari del fet explicat en aquest article.

Una de les pesques col·lectives més corrents que es feien anys enrere a la costa del cap de Creus, concretament al Port de la Selva, poble de tradició marinera, resplendent de cases blanques i atractiu per la pulcritud dels seus carrers i les seves platges, era la de l'encesa.

Tan atractives com el poble són les cales, fresques i assolellades al mateix temps, testimonis muts de la lluita per la vida dintre del mar de tantes generacions de pescadors i que porten noms que per si sols canten la poesia de la nostra costa: cap de Vol, Port de Reig, Vol Nou, Cativa, Talabre, Taballera, Rabaner, Serena i cala Prona.

Per fer la pesca que ens referim era necessari el conjunt d'una barca i dos llaguts, dits de foc, i uns deu mariners. La barca, impulsada per motor des de feia temps, estava aparellada de quatre rem i timó; a bord, l'art (o bolitx), els estrops, i les boldetes (cordes), suficients pel perllongament en cada una de les cales abans esmentades.

Els llaguts de foc eren armats de dos rem i un fanal i tenien la missió primordial d'anar a la recerca del peix que, atret per la llum, deixés enganxar-se. L'eixida per l'anxova es feia, i es fa, molt més lluny de la costa que no pas l'eixida per verats i sardines. Referent als mariners, com més destres i forçuts, cosa natural en tota mena de treball, més probabilitats tenien d'èxit en llur comesa.

L'endemà de Pasqua era costum (o llei) que els patrons de les múltiples companyies de pescadors

s'ajuntessin a la Comandància de Marina del districte, en aquest cas del Port de la Selva, per tal d'establir jugat a la sort el torn de propietat per un sol dia i per companyia de cada una de les cales. Es feia així perquè d'entre elles n'hi ha algunes de més bones que les altres, (Cativa, Serena i cala Prona, per exemple), sobretot segons la temporada i també l'estat del mar.

Sobre la pesca de l'encesa, el narrador té el goig d'haver viscut una nit inoblidable i de les més emocionants que entre un grup compacte de pescadors es pugui passar en el mar. A la posta del sol d'un dia d'estiu que el "vent fora" encara no havia mancat (això era preludi d'un gregal inoportú), els patrons estaven indecisos per sortir.

Ben entrada la nit, amb un temps insegur i amb el cel ja cobert de núvols grisos, preparats, segons semblava, per fer-ne alguna de les seves contra els decidits pescadors que s'atreuen a desafiar una possible tempesta, solament es feren a la mar les dues companyies de torn a les cales considerades les millors, Serena i cala Prona.

Jo era enrolat en una d'aquestes companyies. A bord de barques i llaguts de foc que anaven a remolc, avançàvem tot costejant, i en petita processó, proa a puig Gros. El roncar dels motors ressonava per la costa.

L'au nocturna, encrespada, romania indiferent al nostre pas, habituada a l'espectacle. Com ja es temia, essent a puig Gros trobàrem el gregal, que

ens esperava acompanyat de llampecs i pluja fina, i que s'anava estirant per moments.

Tombat el cap amb treballs i convençuts de l'estèril de la nostra empresa marina, no tinguérem altra solució que costejar la badia de Taballera i refugiar-nos, resignats, tots a cala Prona, amb l'esperança d'una calma matinal per al retorn. Mentre ens preparàvem per fondejar les barques i tirar els llaguts de foc, amb un d'ells encés, el crit d'"alerta!" d'un dels pescadors ens va fer quedar parats i encuriosits. Era la veu potent d'en Claraveu, que era anomenat així per la seva fama ben guanyada de bon cantaire. No n'hi havia per menys! El seu crit era ben justificat per la presència d'una tonyina enorme.

"Hem de pescar-la", clamaren tots. "Anem a la feina que la peça s'ho vall!". I després de discutir el pro i el contra, acatàrem la proposició dels més competents, és a dir, calar el bolitx a mitja boldeta cenyint el peix i tirar de la platja. La calada fou un fracàs, car la tonyina amb tota la seva potència envestí la xarxa i restà lliure en el seu element altra vegada.

Però amb la perspicàcia dels bons pescadors, no hi ha cap peix, per gros que sigui, que pugui jugar-hi. Ells saben per experiència que quan un peix de grans dimensions, com aquell, arriba a la costa, se li va aglomerant sorra fina a les ganyes que lentament el deixa sense respiració. Per tant, està perdut i no és molt difícil agafar-lo. Voltejant i capbussant-se entorn del llagut de foc, la tonyina no es movia de la cala. Nosaltres, decidits a sortir-nos amb la nostra, cenyírem per segona vegada. Tal com pronosticaren els vells, aquest cop el peix, pres de cansament i esporuguit per l'art, enfilà vers la platja. "Apa nois, tirem que és nostra!", tots cantàvem a la una.

I, com si aquell cant de victòria hagués desvetllat el cel nuvolós fins al moment mig adormit, es desencadenà una tempesta de llamps i trons i pluja i vent, que entre l'aigua que baixava del cel i la que ens llençava la pobra bèstia amb els seus cops de

cua desesperats, no sabíem si ens trobàvem tirant l'art o bé nedant en plena badia. Érem al mes de juliol, per tant no feia fred, i l'espectacle era meravellós. En veure de prop les dimensions d'aquell peix, que probablement pesava més de dos-cents quilos, creiérem l'eixugada impossible. Quin treball ens esperava!...

Un pescador jove i fort, en Quimet (que li dèiem el *Moreno* de tan cremat com estava pel sol i el salobre), amb un ganxo de ferro i d'espiga afilada a les mans i amarrat a una corda tinguda des de terra per nosaltres, es llançà decidit a escometre l'animal. De moment tots quedàrem astorats, car la lluita que s'entaulà entre la tonyina i el Moreno pot qualificar-se com una acció èpica. Salts, giravolts i capbussos en bloc compacte; cops de cua i esquitllades de la bèstia a frec del ganxo que a tort i a dret li engegava el mariner. Crits, rialles, i aigua i sal; llampegadissa i tronada... I, "apa, noi, torni... prova que està cansada". No era cosa fàcil.

Però per fi, d'un cop sec de l'àgil braç s'enfonsà la fina espiga del ganxo a l'indret precís, i... tira que tira..." no afluixem... ara sí que no s'escapa"; quatre braçades de més, i el crit unànim de joia sortint de les gorges dels vint pescadors enardits fou com el cop de gràcia pel peix vençut. Encara, però, abans de rendir-se, la pobra tonyina ens obsequià a cops de cua, i com a comiat, amb una tal quantitat d'aigua que semblava que la platja s'anava a quedar en sec per moments.

Passàrem la resta de la nit dins la barraca reposant, tot fent comentaris entre rialles i acudits de l'extraordinari fet viscut, i també corejant alguna cançó marinera de fàcil execució. A trenc d'alba, amb la mar calma i el cel serè, emprenguérem la tornada, satisfet el nostre orgull de pescador tenaç i fruïnt d'avançada les exclamacions de sorpresa, de lloança i d'alegria que causaria en el poble la pesca d'una tonyina de tal grandària i pes, i tan rara a les nostres mars.

Un modern llagut de foc,
al Port de la Selva.

DE LA MAR, EL PESCADOR

SANTI COLL

La pesca és, des de fa anys, un dels sectors econòmics més importants de l'Alt Empordà. Els ports de Roses, Llançà, l'Escala, el Port de la Selva, i les altres poblacions costaneres, acullen centenars d'embarcacions dedicades a l'arrossegament, el palangre, el tresmall, la teranyina i la resta d'arts menors no sempre ben conegudes. L'Alt Empordà és una comarca amb una gran tradició pesquera, però això no amaga que els problemes d'aquest sector segueixin essent grans.

Per conèixer més a fons el tema ens hem embarcat durant tota una jornada en la *D. Borja*, una barca d'arrossegament de 25 metres d'eslora, construïda en unes drassanes de Mataró i que és en mans de Jesús López, el patró major de la Confraria de Pescadors de Llançà, i la seva família.

El *D. Borja* surt a feinejar de dilluns a divendres, cada matinada, des de fa molts anys. L'horari de sortida, com passa a les altres embarcacions d'aquesta art, és molt dur i no sempre comporta el premi d'una bona captura. Els dilluns, dijous i divendres, les barques es fan a la mar a les sis del matí, sovint per arrossegar només un cop la xarxa a força milles de distància del seu port d'origen. Els dimarts i dimecres la jornada s'allarga molt més. Les barques poden sortir a les dues de la matinada sempre per anar més enllà

de les dotze milles. Les sis de la tarda és l'hora límit d'arribada a port, el moment de preparar les caixes i portar-les a la llotja per a la subhasta. Les sortides de les dues no agraden gens a les tripulacions, ni a la del *D. Borja* ni quasi a cap altra. Els mariners es queixen, diuen que no els queda temps per a res més. Són a la barca a la una i no l'abandonen fins disset o divuit hores després.

Jesús López viu a Llançà des dels 17 anys. Va néixer a Galícia, la terra dels mariners, però la seva arribada a l'Empordà no va ser gens marinera, ja que durant un temps es va dedicar a l'ofici de paleta. Ara, en la seva doble condició de patró de la *D. Borja* i de la Confraria local, diu que no es penedeix d'haver pres aquest camí, el mateix que han seguit molts altres homes de la seva família. El seu fill Jesús és un dels tripulants de la barca, també n'és copropietari, com les germanes i diu que fa de pescador "perquè ho porto a la sang, és la meva passió". La tripulació la completen el gendre del patró, Lluís Cardoner, que a part de fer de mariner també és el mecànic i el cuiner; una dedicació, la gastrònoma, que comparteix amb en Joan Cruz, un pescador veterà, cosí d'en Jesús. Cruz diu que l'ofici "em ve de la part de la mare" i que és una feina que "encara que no t'agradi, l'has d'aguantar". L'equip de l'embarcació el completa el nebot del patró, Jordi Boher, descendent d'una família de pescadors llançanencs i "un gran artista" de la pintura i el dibuix, segons els seus companys.

La familiaritat no treu ni un gram de professionalitat a aquesta singular tripulació. Des de la sortida fins a l'arribada a port, cada moviment s'ha fet de forma sincronitzada, mil·limètrica, sense errades que hagin pogut posar en perill la vida de ningú.

Quan arriben les dues de la matinada, el patró enfila la proa cap a fora port. A estribord queden les intermitències dels fars de s'Arnella i cap de Creus, a babord es pot veure la lluminària que desprèn l'estació de Portbou cap al cel. Tot just davant apareixen les resplendors d'una multitud de teranyines que busquen el peix blau. La *D. Borja* feia poques hores que havia tingut una trobada inesperada amb la sardina fresca, però gens buscada pel seu baix preu. En pujar l'art dilluns van trobar-hi un vol de 1.500 quilograms d'aquest peix, quasi tot va tornar en mar.

La barca enfila el rumb cap al golf de Lleó. El destí és una fondalada on de vegades s'hi pot capturar la gamba. A un quart de cinc de la matinada, el patró crida els mariners: s'ha de tirar l'art a la zona indicada. L'experiència val, però no pas tant com abans. En el port de la barca, a tocar el timó, apareixen les darreres tecnologies que han ajudat el patró a arribar al lloc precís, en el moment adequat: el sondador de la xarxa, el *videoploter*,

Joan M. Pau

Quan despunta l'alba, la proa obre camins insospitats.

dos sistemes GPS de localització via satèl·lit, el radar, el telèfon i la ràdio. Per ella arriben, amb puntualitat, els informats meteorològics de França, més fiables que els autòctons: “Quan els francesos diuen que farà vent del nord –assegura el patró– no s’equivocuen mai”. Som a unes 25 milles del port, a l’alçada de les platges d’Argelès i Sant Cebrià. L’aigua és calmada.

Poques barques es veuen a l’horitzó i les poques que apareixen són algunes de les d’arrossegament que hi ha a Llançà. El patró major explica que la construcció del nou port va ser un gran què: “La flota llançanenca havia d’anar a amarrar al Port de la Selva. La despesa era molt més gran, havíem de tenir un camió per portar el peix, les arts i la tripulació. Ara, amb el nostre port, anem millor. Hi ha deu barques d’arrossegament i una quinzena llarga de palangre, a part de les arts petites”. López assegura que la pesca té més futur en el palangre que en l’arrossegament. Ells van comprar la *D. Borja*, de fusta sòlida, d’un armador de Huelva. “Ara comprar-ne una val molts diners, potser 150 milions, i no compensa. Als joves els surt més a compte fer-ne fer una de palangre. Quasi tots els patrons dels palangres tenen menys de trenta-cinc anys”.

La primera arrossegada s’allarga fins a quarts de dotze. La tripulació espera l’èxit de la pescada, però Jesús López sap que les gambes poden no ser-hi. “Per pescar no n’hi ha prou amb els aparells tècnics ni amb tenir sort, també cal tenir una bona xarxa i un bon equip. Les portes també són molt importants”, matisa el patró. La hissada de l’art és lenta. Quan les portes pugen vol dir que el peix aviat sortirà de l’aigua. “Amb tres caixes de gambes ja estaríem contents”, diu el capità.

Quan s’obre la xarxa apareix el premi, no massa gras. Poques gambes –primer blanques, després liloses, i, al final, acaben venint vermelles–, lluces, sardines, pops, gats, molles, peixos abissals i poca cosa més. Abans d’acabar de triar el peix, l’art torna en mar. Serà la segona i última arrossegada del dia, en un calador diferent, “una planassa no tan profunda, on esperem que hi hagi escamarlans”.

Mentre un dels hostes convidats –el redactor que acompanya els dos fotògrafs– segueix paint la marejada, en Lluís Cardoner comença a fer el dinar: patates –pela-

des pels reporters, això sí–, pèsols, sèpia i gambes. L’ollada fa una flaire exquisida.

L’hora de dinar porta el relaxament del grup. La mar, però, és entretinguda. En altres ocasions, expliquen els tripulants, mentre feinegen, els visiten els potents avions de combat francesos, que volen arran d’aigua, i que passen a tocar els seus pals. Provenen d’algun portaavions que es passeja per les aigües properes. D’altres vegades són els helicòpters de salvament o de l’armada, que passen per allà on són ells.

Sovint els visiten els dofins. En Jordi, en Lluís i en Joan expliquen que “n’hi ha molts. Fa tres setmanes tot el mar n’era ple. Vénen i es refreguen amb la quilla mentre naveguem a 10 o 11 milles per hora”. De balenes en veuen poques, de taurons pelegrins força més. En Joan Cruz recorda haver-ne pescat “tres de cop en un sol vol”.

Per a ells, la mar és una passió, un ofici i un gran sacrifici. Per això es pot ben dir que estan en peu de guerra, ells i molts altres patrons i mariners del litoral empordanès. Es posen seriosos quan toca parlar dels horaris i anuncien que “s’ha d’acabar això de sortir a les dues del matí. De sis a sis ja n’hi ha ben bé prou. No tenim vida de família, ni temps per reposar, ni per fer res més”. El patró els dóna la raó. Jesús López també pensa que l’horari de les setze hores seguides és una bogeria. Aquest gallec empordanès de Monforte de Lemos parla clar: “és un sacrifici massa gran, un horari que només interessa als que no surten a la mar”. Navegar més no vol dir pescar més i millor, segons ells.

La segona arrossegada del dia n’és un bon exemple: pugen sabres, lluces, pops, escamarlans, gats, molles... Amb prou feines per justificar la jornada. Tot plegat s’uneix a la captura del matí. Ben ordenat en les caixes blaves que parlen del “peix fresc” que després es vendrà a la llotja a preus no sempre prou ben pagats o lògics.

Durant el retorn, la tripulació neteja la barca i sorgeix l’art, que té algun forat produït pels ganxos dels caladors. Tornen a les sis a port i al cap de set hores hauran de tornar a la barca. La vida pescant. Hores i més hores en mar. Cobrar un cop a la setmana segons el que s’ha pescat. Dependre del temps, de l’olfacte del patró, de l’ambient de treball. Si Sant Pere aixequés el cap, nomenaria sants els pescadors.

La tria del peix és una feina imprescindible, abans d’arribar a la llotja.

L'ESTIU DE LA NIMFA

MANEL MENÉNDEZ

Diuen que estan units des de temps immemorials. Molta gent, però, se sent obligada a afegir alguns detalls, certs o almenys amb aspecte de ser-ho, a la vella tradició oral.

Diuen que solien veure's les tardes d'estiu, quan el sol no és tan lluminós i no enlluerna. Arribaven per separat, i amb puntualitat britànica, a la mateixa roca –escenari o altar– en aquella cala tan íntima, preciosa i uterina del Golfet.

La nostra nereida apareixia en sa jove, tendra i blanca bellesa, coberta per un evanescent vestit vaporós, lluint els seus virginals atributs, ornada amb flors i garlandes. Els fidels de l'indret diuen que a vegades es presentava nua i aleshores tot emmudia a la vora de la mar. Tenia la facultat de suspendre el temps, sense aturar-lo del tot, i restava lliscant imperceptible, letàrgic, però sense endormiscar els sentits i les facultats de l'ànima. Amb una dolça laxitud, aquest lent fluir del temps, esdevenia matisat, proper, amable.

Per a les seves trobades, els joves cercaven els indrets més arrecerats i acollidors, allunyant-se del soroll del món. A ella, aquests instants li concedien un descans ben guanyat i al mateix temps omplien d'alegria el cor il·lusionat del jove. Una dona grassa, amb mirada esquiva i veu de gallina, comentava pel poble: –Fa temps que s'estimen–. Ella, segons deia, els havia vist creuar un carrer agafats de la mà. Feia temps, però ella se'n recordava “com si fos ahir”.

Desentesos de tot, ambdós nedaven en harmonia; a vegades ella s'allunyava cavalcant el seu dofí, sense perdre de vista la costa. Quan tornava, amb aire cansat, tots dos s'estiraven sobre els còdols polits, calents i acollidors. El jove es trobava sota l'imperi de la terrible i devastadora seducció d'ella.

Oriol Pau

Quan el sol s'esllanguia en el mar, amagant-se rere el serrell de les muntanyes, i la llum es tornava més suau, tendra i fina, ella amb gest delicat recollia les seves coses i se'n tornava al palau del seu pare, al fons del mar. Allà teixia i cantava, o tal vegada s'afanyava amb gest precís –digne dels rellotgers de Ginebra– tot brodat les estovalles blanques dels àpats turístics.

Fa molts segles que no es veuen nimfes, però el seu renom fou tan gran que els arquitectes i escultors de l'edat mitjana les representaren en els llocs més emblemàtics dels claustres. En aquest sentit, seria bo recordar l'esplèndida peça de marbre de la nereida sobre un cavallet de mar que es conserva en una galeria de Florència.

Els dos joves, doncs, se seguien reunint i fins i tot s'atrevien a fer alguna passejada cap a l'interior de les terres, allà a les valls estretes, verdes i ocre, on les capelles romàniques s'amaguen de les mirades curioses. Bategaven en les temples del jove multitud de sensacions estranyes, dolces, i sentia a les venes el fluir constant de la seva tendresa d'adolescent enamorat. Els seus cossos es fonien en una abraçada definitiva, amb els daurats del sol ponent al fons.

Una tarda d'agost varen decidir escalar el pic més alt, des d'on es domina tota la costa, i on la tarda s'entreté abans de bascular fins al dia següent. L'ascens en principi fou lleu, sota un clima suau, però es va anar fent més pesat quan ella mostrà símptomes de cansament. El cel es va anar ennuvolant i aparegueren rere l'horitzó marí els primers llampecs. En els darrers revolts de l'ascens, va començar a caure una pluja fina i glaçada. El jove va cobrir la nimfa amb una ampla i gruixuda tovallola de platja que al cap de poc fou insuficient contra les primeres bufarades de vent. Tots dos sabien que contra ell no podien lluitar. Es varen jurar amor etern davant la immensitat del paisatge, envoltats pels elements encrespats de la natura, i el jove començà a sentir apressants sanglots que li ofegaven el coll i unes llàgrimes agres que li solcaven la galta. De cop, va quedar enecat per una forta ventada.

Segons més tard, encara va poder veure com una tovallola verda lliscava pel fil estès del vent, entre cel i aigua. La va seguir amb la mirada fins que la distància la convertí en invisible. Va ploure tota la nit –pluja espessa, densa–, llampecs esgarrifosos mossegaven la terra i els trons feien trontollar les cases, ressonant per les muntanyes i les valls. Seria el puig d'Esquer una porta d'entrada a l'Olimp?

Va desaparèixer? Va morir? Espinosa qüestió que ni els més erudits especialistes en nimfes, vinguts de terres llunyanes, varen saber resoldre. Certament, poc temps després, la platja del Port va quedar coberta dels seus meravellosos cabells negres. Els habitants del poble començaren a vendre'ls, ja que se'ls atribuïen moltes virtuts, com la d'evitar la calvicie, fregant-los al cap o, fins i tot, la de donar vigor a les dones prenyades. Tan arrelada fou la llegenda que als joiers de moltes cases encara trobarien alguns d'aquests blens de cabells, amb el seu perfum i suavitat originals.

Dies després, vora la costa, van veure deambular un dofí orfe de muntura.

BALADA EN BLAU

JOSEP M. SALVATELLA

La noia del cap de Creus,
la de la clenxa partida,
somnia cent velers blancs
en unes albes de prima.
Sota els rocs dels Farallons,
una gavina adormida.
La mar, d'un vellut suau,
el cel com de seda fina...

Ai, dolça noia d'ulls glaucs,
qui t'ha vist i no t'estima?

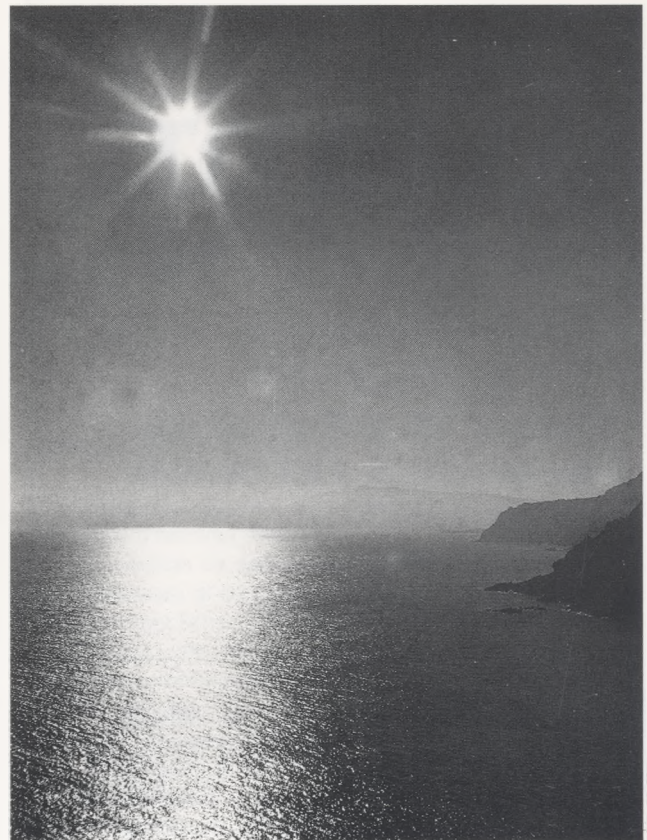
Per les Fulloles enllà
espren taronges el dia,
un clap de càdec lluent
en acostar-nos ens crida.
Cantarem al sol ixent
una vella cançó aspriva,
voleiant amb el gregal
com un estendard de fira.
La noia del cap de Creus,
la de la clenxa partida...
Pels voltants de Portaló,
els tres corsaris de l'illa
avaren, verd sobre blau,
tres llaguts vora la riba.

Ai, dolça noia d'ulls glaucs,
qui t'ha vist i no t'estima?

La noia del cap de Creus,
la de la clenxa partida,
somnia vents de llevant
amb salabor a la geniva.
El sol, senyor de l'atzur,
senyoreja aquest migdia;

a l'esclat del mirall blau
espurnegen cent mil vidres.
Amb el cel color d'aram,
ha arribat a la Cativa
la noia del cap de Creus,
la de la clenxa partida,
quaranta sards argentats,
doble fila, la seguien.

Ai, dolça noia d'ulls glaucs,
qui t'ha vist i no t'estima?

José M. Pau

HOSTAL CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Li desitja bona festa

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

Josep
RAFARI

**CARNISSERIA
XARCUTERIA
CARNS DE L'EMPORDÀ
PRODUCTES ARTESANS**

C/. Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

Marisqueria

El Puerto

JOSÉ CANO MARTÍNEZ

Telèfon 972 38 00 44
Carrer Castellar, 7 - LLANÇÀ

MARC PALMÉS: LA LLUITA PER LES LLIBERTATS

EDUARD SORIA

En Marc Palmés i Giró és un dels advocats catalans que, durant els darrers anys de la dictadura, més es va comprometre en defensa de les llibertats a costa del seu risc personal. En uns moments en què per part d'alguns sectors oficials es pretén justificar d'alguna manera els règims dictatorials, hem cregut convenient que en Marc ens recordi i expliqui alguns dels aspectes més significatius del món judicial en els darrers temps de la dictadura. Amb en Marc podem xerrar sovint a Llançà, ja que ell sempre que pot ve a fer una escapada per fugir de l'enrenou de Barcelona.

Vaig conèixer Marc Palmés a la universitat. Eren els anys 60. Eren temps del *desarrollo*, amb els estudiants començant a plantar cara al SEU (Sindicato Español Universitario, sindicat únic com tots els d'aquells temps). Vàrem coincidir al Consell de Facultat, que agrupava els delegats i consellers dels diferents cursos. En Marc ja començava a fer de les seves. Tots dos teníem vint anys i moltes ganes.

– Sempre m'he preguntat què va fer-te especialitzar en Dret Penal.

– Pura casualitat. Al primer despatx on vaig treballar, els altres tres companys em passaven tots els assumptes d'ofici: això m'obligava a anar a la presó a visitar els clients i ràpidament em va enganxar, he de reconèixer que anar a la presó i veure la gent del sub-món delinqüencial, les condicions en què vivien, les seves circumstàncies personals, els seus costums, em va fer reaccionar, i, sobretot, el veure les pallisses que rebien tant de la policia com des de dintre les presons. Tot allò em va conscienciar i em va polititzar. Vaig començar a fer denúncies contra aquells fets que em semblaven intolerables.

– Tenien alguns efectes aquelles denúncies?

– No va ser fins l'any 1976 que varen començar a produir efectes. Jo tinc l'honor d'haver aconseguit la primera condemna de policies per delicte de maltractament, i això no va poder ser fins al mes d'octubre de 1976. Anteriorment, res de res.

– Els fets que van motivar la condemna van ser anteriors a la mort de Franco?

– Sí. Els dos primers casos eren detinguts de Bandera Roja, que varen ser massacrats a comissaria. Teníem fotografies, reconeixements de metges. Les denúncies van anar a parar a uns jutjats on ens trobàrem un parell de jutges i fiscals una mica sensibilitzats que varen acceptar les proves que presentàvem, fins que als mesos d'octubre i novembre de 1976, si no recordo malament, es van celebrar els judicis i varen condemnar els policies.

– Vas tenir algunes represàlies per part de la policia i dels grups d'extrema dreta?

– La policia no em va tractar mai bé. Vaig tenir represàlies i amenaces al despatx, fins i tot vaig estar detingut dos cops, el primer l'any 1972 i després l'any 1974. En la celebració d'un dels judicis contra policies, un grup molt nombrós de membres de la Brigada Político-Social, la policia secreta, a l'entrada del jutjat em va rodejar i tot insultant-me van començar a estomacar-me, va ser la policia nacional –els grisos– que em van treure del perill i em van permetre començar el judici. També un escamot dels Guerrilleros de Cristo Rey ens van esperar a la porta del despatx i ens apallisaren, a un

altre advocat del despatx, a un capellà oncle dels Puig Antic i a mi. Volíem celebrar uns funerals pel Txiqui. Més endavant, quan es va produir l'assassinat d'uns advocats al carrer Atocha, de Madrid, també em varen amenaçar tot dient-me que l'escamot que havia comès aquell assassinat es traslladaria a Barcelona i jo era el primer de la llista en rebre'n les conseqüències. Tothom em deia que anés amb compte...

– Ara que has anomenat Puig Antic i el Txiqui, voldria que recordéssim els Consells de Guerra, procediments que es tramitaven davant la jurisdicció militar, i en concret sobre quins assumptes “jutjaven”.

— A l'estar vigent la Llei de Bandidatge i Terrorisme, els Consells de Guerra es feien contra delinqüents comuns, només calia que anessin armats. No va ser fins més tard, que –a més de jutjar casos en què intervenien militars– es va limitar la seva competència als casos de terrorisme; cap a l'any 1971 vaig intervenir en casos –com he dit– de delinqüents comuns, que no tenien cap mena d'implicació política o de terrorisme. A partir d'aquí varen començar els Consells de Guerra polítics; hi vaig intervenir en el del FAC, el de la tèrmica de Badalona –per unes protestes de treballadors–, el de Puig Antich i diversos contra membres d'ETA.

– No sé si sabies que per un enchufe vaig fer una part de “mili” als Jutjats Militars, i en concret al “Juzgado Especial de Espionaje y Otras Actividades”, el E.Y.O.A. Recordo un Consell de Guerra per una manifestació de treballadors a Sabadell, on es va jutjar a cinc o sis persones per “agresión a fuerza armada”. Caldria que expliquessis com i en quines condicions es podia exercitar el dret de defensa...

– Ah, sí? Tu vas estar al E.Y.O.A., caram! Doncs sí, recordo que al Consell de Guerra que es va celebrar a Barcelona contra el Txiqui, em van citar al Jutjat Militar a les dotze de la nit, em van lliurar la “causa” amb una petició del fiscal de pena de mort i em van dir: “**son las doce y cinco, tiene Vd. hasta las cuatro y cinco de la madrugada para presentar el escrito de defensa**”. Com que ja sabíem com

les gastaven, havia preparat amb un equip amb cinc o sis advocats més, el repartiment de la feina al despatx: un feia les còpies, un altre redactava les excepcions, un altre les causes de nul·litat, etc. Per cert que de les vuit causes de nul·litat al·legades en va funcionar una, i encara que a la llarga no va servir, sí que va fer que s'ajornés la celebració del Consell de Guerra uns quinze dies. Com que per aquella època, a l'any 1975, també es va celebrar un Consell a Madrid, contra tres persones del FRAP i un altre a Burgos, contra una de l'ETA, aquest retard en la celebració del de Barcelona, va fer ajornar l'execució de les penes de mort, perquè volien fer les cinc a la vegada. Llàstima que no vàrem aconseguir que l'ajornament es perllongués un mes, perquè si el Consell s'hagués celebrat quan en Franco ja estava en coma, quasi segur que les penes de mort no s'haurien executat.

– Quan es van executar les darreres penes de mort, jo era a Llançà, i recordo que l'anunci de l'execució va causar un fort impacte; la gent en parlava en veu baixa, sorpresa i alguns força indignats...

– Efectivament, com que hi havia el precedent de l'indult dels condemnats a mort en el Consell de Guerra de Burgos de l'any 70, la gent es pensava que tornarien a donar l'indult; van haver-hi moltíssimes pressions en tots els àmbits internacionals, però no van ser suficients: els que vivíem de prop els fets teníem el convenciment que els executarien, perquè es notava que anaven a preu fet, era una cosa orquestrada, d'estratègia repressiva i una acció exemplar: cinc execucions, on? doncs tres a Madrid, una a Burgos (Capitania General on es jutjaven els fets que ocorrien al País Basc) i una altra a Barcelona, els tres centres neuràlgics de l'oposició a la dictadura. S'havien d'executar totes alhora, i van haver d'esperar que el Consell de Barcelona se celebrés. Llàstima de no haver aconseguit una demora més llarga.

– Un altre element significatiu de com s'entenia l'administració de Justícia en la dictadura era el famós Tribunal de Orden Público, el TOP. Quan es va crear i quines eren les seves competències?

Marc Palmés,
amb el president Pujol i
el polític basc Juan Mari Bandrés.

– El TOP es va crear l'any 1963, hi vaig intervenir per primer cop l'any 1969. Allà es jutjaven tota mena de casos, des d'una manifestació il·legal (totes ho eren), a temes de "propaganda il·legal" –per exemple, si a casa t' enxampaven un "Mundo Obrero"–, els delictes d'associació il·lícita, si pertanyies a un sindicat que no fos l'oficial i únic; també els delictes de reunió il·legal. Recordo haver intervingut en el judici de dos advocats als qui varen escorcollar el despatx perquè la policia va detectar que s'hi reunien membres de Comissions Obreres de la SEAT. A partir d'aleshores, quan a un despatx d'advocat hi havia més de divuit persones, dèiem irònicament que s'havia de posar un cartell de *completo* per evitar que t'acusessin de reunió il·legal. Amb el TOP hom es podia jugar dos anys de la seva vida si t' enxampaven en una manifestació il·legal.

– *En aquests moments, hi ha consignes des de la Fiscalia General, per ser més durs?*

– No especialment. Potser en temes com el de la droga sembla que hi hagi instruccions de no conformar-se, de recórrer sentències; en definitiva, de portar una política més repressiva. Ara bé, en principi, crec que la influència directa de la Fiscalia General només es nota en assumptes més polèmics, de connotació ideològica molt important i de resonància pública (terrorisme, grans escàndols financers, GAL, etc.).

– *Tu vas participar en la fundació de Nacionalistes d'Esquerra, amb Jordi Carbonell i Lluís Llach, entre d'altres: ¿què opines del moment polític actual, del posicionament de l'esquerra en general i de Julio Anguita, en particular?*

– Això de l'Anguita em sembla fatal, per la seva desconsideració envers els nacionalismes; tant és així que ja fa un any i mig que em vaig donar de baixa del partit Iniciativa per Catalunya. No em sentia representat pel Sr. Anguita i no tinc tanta ambició política com per estar menjant-me gripaus a cada moment. Ara ja s'ha produït la ruptura, però... Quant al PSOE, el problema és que ha estat massa temps al poder i que hi ha hagut una sèrie de persones que se n'han aprofitat. Ara bé, a mi em sembla important que dintre del sistema democràtic es pugui produir i es produeixi l'alternança i la rotació de poder per evitar la formació de *feudos* i de conductes caciquils. Una persona quan porta molts anys controlant una cosa acaba fent-la seva, acaba identificant-se amb aquesta cosa. En aquests moments, per exemple, la situació del Sr. Núñez al Barça és paradigmàtica: si s'està en contra del que ell diu, s'està en contra del Barça; ell pensa que el Barça és seu. I amb diferències, això també ens pot passar a Catalunya, amb el president Pujol i, en àmbit local, també es podria donar. Crec que el canvi de criteris és important, potser no cal que sigui de partits, podria funcionar només amb el canvi de les persones. La persona pot caure en la temptació d'identificar-se i de considerar seu allò sobre el que té el poder, i entenc que això no és bo. El sistema democràtic ens permet aquesta alternança i val la pena aprofitar-ho.

Acabem l'entrevista tot recordant que a l'any 1963, en un concert de rock al Pati Blanc, vaig tenir la sorpresa de trobar-me en Marc tocant la guitarra amb el conjunt de rock Jaque Mate...

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

C/ Martínez Lozano, 8 – Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

Plaça Major - Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

AQUELLS VELS OFICIS EXTINGITS (II)

L'ESPARDENYER, OFICI PERDUT

MIQUEL FA

Un home que venia boguet pels carrers.
Un altre que feia la paradeta de mitges i mitjons
sota les voltes de la plaça.
Unes dones que discutien.
Uns homes que es barallaven rancuniosament.
I encara, més i tot; els lligams de veïnatge i de
germanor que també, també es manifestaven.
Poble.

...

Els olivars. Les vinyes. Els horts.
El terme.

...

Terrassans i pescadors.
I gent d'ofici. Oficis de pública necessitat.
Més poble.

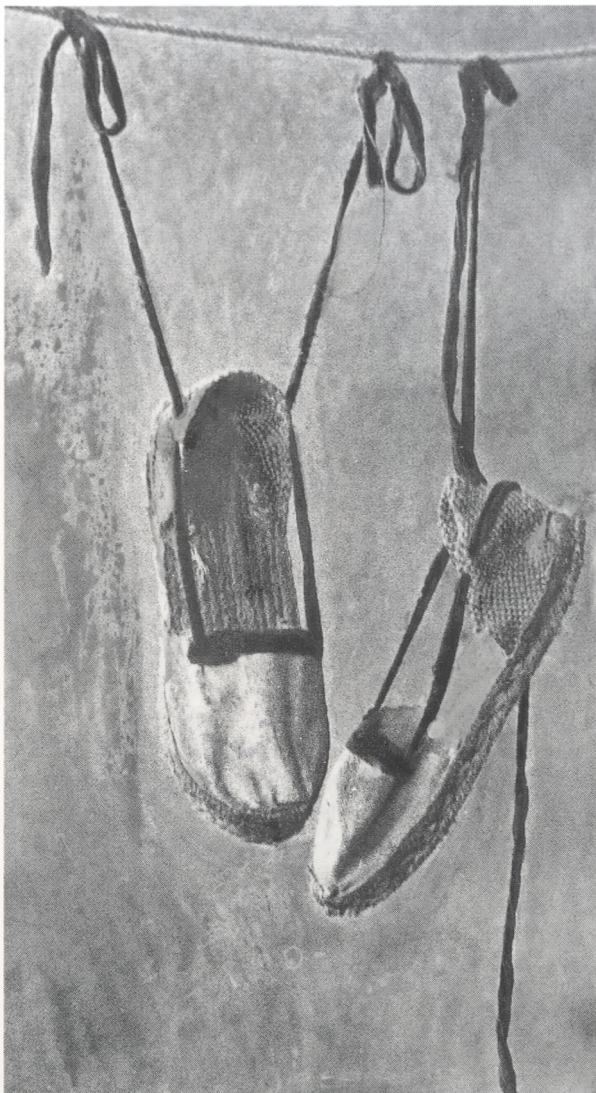
...

Veres senyes de l'anar fent que també, a vegades, es
rompien per fer petar la xerrada pel tritlleig de les
campanes, per fumar un cigarret o, simplement, pels
fats contradictoris.
Un recés.

...

Temps era temps.

La camisa. La jupa. Les calces de vellut i les espadenyas,
solien abillar la gent.
La camisa polida. La jupa d'abrigall. El vellut de
ratlla grossa i fosc de color i les espadenyas...
Les de treneta. Les de pagès. Les de cànem i les
d'espart.

Les blanques i noves, diumengeres.
 Les de sardanes, lleugeres i ben lligades.
 Les espadanyes.

Aclucant les parpelles i guipant enrere hi veiem els
 pòsits de la memòria i, situant allò difús dels records,
 hi trobem l'espadanyer.

...

Aquí mateix, a la Riamera, el carrer enfangat des de
 les darreres pluges, hi vivia n'Hermenegild Trias i Bosch
 que vingué d'Anglès. En "Marigildo", per a nosaltres, que
 vingué induït a conèixer en "Domingo espadanyer"; tal
 com cal, en Domènec Guitart i Guardiola.

A més, n'Hermenegild ja no es pogué d'aquí.
 I aquí, apostat al llindar de ca seva i assegut al banc
 d'espadanyer, amb els estris adequats, la maceta, l'agulla,
 les tisores, el trepant, la ganiveta i sobretot l'alena;
 estampia, picava, ataconava, punxava, ribetejava i cosia.
 Feia espadanyes.

...

I així, fou un dia que...

Un vailet de genolls nafrats i cabells esbullats,
 vestint camisa atapeïda i calces curtes ben apedaçades,
 sostingudes amb elàstics virolats i calçant espadanyes
 velles i foradades, guaitava. Guaitava amb els ulls esbatanats,
 embadalit, badabadoc. Guaitava de l'artesà el seu
 treball, la seva destresa, el seu ofici.

...

En el carrer enfangat per les pluges hi picotejava
 una oreneta mentre l'espadanyer colpejava i colpejava.
 Hi hagué una pausa, un instant de quietud i...
 L'espadanyer, el noi i l'ocell senyorejaven la imatge.

...

D'un tren que passava per l'estació, la calma n'acostava
 el xiulet.
 S'oïa molt clarament.

...

L'espadanyer desava la feina feta.

L'HAVANERA, PATRIMONI DE DOS CONTINENTS

JORGE ARAVENA LLANCA

A tots els països de Llatinoamèrica, cada un dels seus pobles s'expressa i s'entén amb la particularitat del seu llenguatge. Es comuniquen amb la música, sobretot amb les cançons, la paraula cantada com a forma d'identificació. Goethe, el gran filòsof alemany, ens deia que "l'home sap el que parla" i nosaltres afermem aquesta idea en dir que el poble canta en el que és. Així com "l'escriptor escriu el que ha llegit", segons sentència de l'argentí Jorge Luis Borges, l'home llatinoamericà canta el que coneix, el que estima, recorda i enyora, el que li pertany o allò que li és aliè però que vol fer-se propi.

Tota Llatinoamèrica sembla ser una i indivisible, però en un examen més aprofundit descobrirem la seva diversitat; i no només en el llenguatge, que canvia fonemes, radicals, conceptes i morfemes, donant lloc a les diferents formes d'un idioma comú: el castellà. D'aquí surt la riquesa del cançoner del continent americà, en l'extremada sensibilitat de les seves persones, en el seus costums i paisatges, en els sentiments amorosos, socials, polítics o religiosos. Això val des de la cançó popular fins als temes de conservatori.

Cada país té la seva singularitat. Així, per exemple, no s'han fusionat a la música cubana ni a la caribenya en general els elements indígenes. De la mateixa manera, són pocs els ingredients de procedència africana que trobem a l'estil musical dels països andins.

Cuba, el primer port

La música cubana és la barreja més rica dels elements africans i els de procedència ibèrica. Només de la brasilera es pot dir quelcom similar. La cançó espanyola fins al segle passat va enriquir el camp, les ciutats i els salons de tot Llatinoamèrica. La majoria de les seves formes musicals són difícils de definir, ja que posseeixen un ritme, estil i temes específics. Els seus orígens són obscurs i varien freqüentment d'un període a l'altre, d'un país a un altre, encara que siguin veïns.

El món complex, vast i pròdig de les cançons sud-americanes sorprèn per la seva quantitat i qualitat, fet que constatem en intentar conèixer i cantar la immensa varietat de temes que existeixen i de la qual n'hem recollit una part mínima que té a veure, en aquest cas, específicament, amb la modalitat de cant anomenada havanera.

Amèrica, un continent massa gran

La música llatinoamericana és tan variada com el continent que l'hostatja. Aquest comprèn trenta

estats i abarca zones climàtiques tan diverses com les tropicals i les temperades. Ha fet seus dos idiomes europeus i ha assimilat tres cultures diferents –l'europea, l'africana i la indígena, en un fabulós i enriquidor mestissatge d'indis, negres i blancs–. La unitat en la diversitat. Fins i tot els països més petits han desenvolupat el seu llenguatge musical i poètic propi, diferenciat l'un de l'altre.

L'havanera fou universalitzada des de Cuba a tot Llatinoamèrica. Des de Mèxic fins a Xile i Argentina. La seva modalitat rítmica va assolir gran difusió a través del cant i el ball. L'havanera, encara avui vigent, és una forma musical basada en un ritme de 2 x 4, encara que varia de vegades al 4 x 8, al 6 x 8 i fins i tot al 3 x 4. És més o menys una variació de la contradansa europea, de moda als segles XVII i XVIII, que va arribar a Espanya des de França i Itàlia, i a aquests països des d'Alemanya, Anglaterra i Escòcia. Obrint-nos pas a través de les nebuloses de la història, arribaríem, sens dubte, als primers portadors del cant occidental: els grecs, dels quals ens ve, en definitiva, tota la nostra cultura.

La utilització dels instruments musicals, sortint de Cuba cap a la resta de països del sud, respon a les necessitats grupals: en melodia i ritme, el piano com a element bàsic; a les cordes, el violí; al vent, el clarinet i la trompeta; als quals s'afegí l'arpa, l'acordió i més tard la guitarra, un instrument que el poble va popularitzar amb la seva ràpida adopció. La creativitat desenvolupada, la inventiva del *criollo*, del mestís i sobretot del negre (la marímbula, per exemple) fou infinita, com ho demostra actualment la gran varietat d'instruments de percussió existents. A tot això, cal afegir-hi la veu humana i una de les seves creacions més emotives: les formes poètiques.

L'havanera: ritme i comunicació

El segle XIX i la nostra breu història han de començar amb l'havanera, una forma musical acompanyada en principi pel piano i la guitarra, amb la paraula cantada; una música on els sentiments del poble van donar aixopluc a totes les construccions poètiques, formes ja definides al vell continent des de temps remots.

Va ser incorporada a Cuba, en l'etapa colonial, pels espanyols i els catalans. Atresorava, llavors, una gran exquisidesa i una delicada riquesa melòdica, que va donar lloc a la creació d'un inesgotable ventall de cançons per als inspirats recreadors de melo-

Els Pescadors de l'Escala, anys enrere, en una cantada d'havaneres a Grifeu.

Oriol Pau

dies, en tots els ritmes amb què s'identificava cada un dels països llatinoamericans: va originar la milonga i el tango de Buenos Aires, encara que molts ho posin en dubte; és el *rasguido* doble a la província de Corrientes, al nord-oest de l'Argentina; és serenata a la part del nord, a Salta. A Xile viu encara com a havanera, però la trobem disfressada en quasi totes les tonades camperoles; és al *pasacalle* i el *pasillo* a l'Equador i la trobem al Perú a l'actualitat amb ritme de vals, així com en els *bambucos* i valsos colombians i en els *joropos* veneçolans.

A Cuba, l'havanera es va convertir en *sones*, *guarachas* i *rumbas*, com també en *merengues* a Santo Domingo i a tota l'àrea del Carib. A Mèxic, en les seves antigues melodies de *corridos*, *rancheras* i *guapangos* i en els seus primers *boleros*. Al Brasil va donar origen al *maxixe*, una de les primeres formes musicals i de dansa d'aquest país.

Sobrevivència del cant vital

L'havanera es conserva intacta avui dia a Espanya al País Basc, Catalunya i Galícia. A Llatinoamèrica, en transformar-se i canviar de nom, la seva presència és imperceptible. A Cuba, va perdre vigència de forma absoluta. Els primers historiadors i musicòlegs la van titllar de colonialista, de forma musical d'expressió breu, barroca, ensucrada i insuficient per a les noves formes musicals.

La creació dels drets d'autor, l'arribada massiva d'immigrants que van buscar en la creació musical el seu sustent, van aconseguir que tots agafessin les seves melodies, canviant les lletres i refonent l'havanera en altres ritmes.

L'havanera és com ara el llatí respecte als idiomes romànics. Del llatí s'han pres les formes grama-

ticals i quasibé tot el vocabulari dels països del seu grup. I si no parlem un llatí deformat, almenys no podem pensar que el llatí és del tot una llengua morta. Així l'havanera.

Ella roman present en les cançons existents, no sols a Llatinoamèrica, sinó a tot Europa. Només a Catalunya, el País Basc i Galícia té legitimat el seu nom, ara, però amb tota seguretat retornarà un dia a tots els àmbits per on va passar.

Avaluació futura

L'havanera és un fenomen complex i vast i hauríem d'investigar a fons, en aquest sentit, en l'etapa de la independència cubana i en la problemàtica nostàlgica de Catalunya i d'Espanya, fa cent anys.

No és una moda efímera ni un retorn inútil a la intimitat musical. Ni tan sols és voler demostrar al món la seva essència de cançó progenitora. Representa una constant de la cultura occidental, que actua permanentment des de fa quatre segles.

Ella, l'havanera, expressa l'esperit màgic, lliure i universal, amic de cercar el sentit dels misteris, la carn, el cel i l'infern dels éssers humans, l'exercici de l'amor. L'havanera té un parentiu innegable amb el barroquisme i el romanticisme. Així es descriuen, des de sempre, els mites antics, amors remots ja perduts, amb melodies i lletres que arriben a l'ànima. Mentre resti una mica de fe en la recuperació d'allò estimat, en la llum i el color, l'havanera serà viva. Com les imatges voluptuoses i enlluernants d'un primer amor.

(Adaptació del castellà, Josep M. Salvatella)

LILIANE: VINT ANYS DE DANSA A LLANÇÀ

ANTONI GODOY I TOMÀS

Josep M. Gros

En el programa-revista de la Festa Major de l'estiu de 1993 vàrem parlar de la Liliane Augé, amb motiu de la posada en escena de *La Bella Dorment*. Ara, cinc anys més tard, la Liliane, per celebrar els vint anys de la seva escola, tanca el cercle amb un repte encara més gran i posa sobre l'escenari una versió personal de *La Traviata* que, els qui l'hàgiu vist, ja podeu jutjar.

Com deia el programa de mà de l'espectacle, més de cent persones han participat en aquest muntatge, des de dins i fora de l'escenari. Un vestuari acuradíssim i una il·luminació sensacional han contribuït de forma significativa a donar forma a tot un seguit de coreografies creades per la Liliane.

Però, parlem-ne amb ella.

– Per què *la Traviata*?

– **Doncs, perquè Verdi... la història... la dama de les Camèlies... la música, sobretot la música, les àries. És un paper que sempre m'ha agradat i em feia molta il·lusió muntar-ho.**

– Algú m'havia comentat que *La Traviata* havia de ser la teva darrera actuació. És veritat això?

– **La meva jubilació artística! Sí, en principi sí. Quaranta-tres anys ja està bé!**

Més de tres anys ha durat la feina per poder crear, muntar i representar *La Traviata*. Com que Verdi és el compositor que més li agrada, la seva germana li va regalar aquesta òpera en disc compacte i, a partir d'ací, tot es va començar a moure dins del cos i l'esperit de la Liliane.

Veient la versió en pel·lícula de Zefirelli, amb la qual es va fer un pas important per acostar l'òpera al gran públic, Liliane es va il·lusionar en transformar aquest film a un escenari, consegüent amb totes les limitacions que un espai tancat comporta, però també aprofitant tot el que es té a l'abast. Només calia un escenari de grans dimensions com el que es va utilitzar.

Liliane somnia en poder-la tornar a representar més endavant.

– **Em costa creure que ja s'ha acabat. Fa massa temps que estic amb aquesta història. Jo he anat a visitar la casa d'ella (referint-se a Violeta, la protagonista), el cementiri on és enter-**

rada, a París. He llegit *La Dama de les Camèlies*, no sé si tres o quatre vegades.

Somnio en *La Traviata* cada nit, i encara, cada nit, tinc el mateix somni: una sortida que no s'ha fet correctament, que no existeix en el muntatge, però que jo somnio que no l'he fet bé.

I encara ara trobo coses per fer. I, si es tornés a fer *La Traviata*, ja tinc clar què caldria canviar i fer-ho així, i així...

Fa molts anys que ens coneixem i això em permet de proposar algun tema una mica més íntim. Quaranta-tres anys, no té fills.

– Ja en tinc moltes de nenes petites: totes les meves alumnes. Estic molt contenta de tenir-les a l'escola i estic molt contenta, quan arribo a casa, de no tenir-ne cap.

Si hagués tingut fills, l'escola no hauria pogut donar tot el que ha donat, ni hauria pogut muntar *La Bella Dorment*, ni *La Traviata*. En aquesta feina no existeix la vida privada, no existeix. Si tens una mainada no pots embolicar-te a fer això, o, com a mínim, no ho fas d'aquesta manera.

I m'atreveixo a preguntar, encara: –Compensa una cosa a l'altra? – I, sense pensar-s'hi gens ni mica:

– Sí, perquè això és la meva vida. I, mira, aquest és el problema de la gent que treballa amb mi, perquè jo visc això a cent!, estic a cent!, i no puc arribar a acceptar que la gent no ho pugui viure com jo. I, a vegades, he de frenar, perquè ho veig, me n'adono. I penso que els altres tenen altres coses a fer i, en canvi, per a mi, això és tot. Jo, per a la dansa, ho dono tot.

Jo he vist que en moments que la meva vida ha flaquejat, si no hagués tingut l'escola, la

dansa, jo m'hauria enfonsat. I en altres moments que fins i tot l'escola ha anat més fluixa, la dansa en majúscules ha estat la meva salvació.

I, amb això, ja veig que no tindrem cap *Lilianeta*. Amb la seva alegria habitual i que la caracteritza no descarta, però, anar-se'n a Romania o a Rússia i fer una adopció.

– A vegades he arribat a pensar que potser seria millor. Tanta mainada a l'escola i cap a casa...

Sobre el futur de l'escola, la Liliane pensa seguir el camí que va començar fa vint anys. És conscient del problema d'un estament com aquest, que depèn i fluctua molt amb les modes, que avui li pot agradar i d'ací a cinc anys, no.

I tornem a parlar de la manca de nens/nois a l'escola, tal com ja havíem fet fa quatre anys.

– Alguns nens jo estic segura que vindrien, però són les mares, també els amics, la cultura, la societat. Els dos que tinc ara, en Pau i en Ferran, els pares estan oberts a això i no hi ha cap problema, però, és clar, és una minoria.

I veig que, després de vint anys, els problemes de la dansa són els mateixos problemes i que la il·lusió de la Liliane per la dansa també és la mateixa il·lusió. I això darrer em complau. Que als quaranta-tres anys (l'edat l'ha dit ella sense que jo la hi preguntés) es tingui la mateixa il·lusió que als vint-i-tres, és molt important. Que després de vint anys la il·lusió no defalleixi, és molt important.

I així és la Liliane per a Llançà: important. I encara gosaria dir més: imprescindible. La Liliane forma part de Llançà, del seu paisatge, del seu decorat, de la seva estructura, dels colors que li són propis, de les olors que s'escampen arreu.

Un moment de la representació de *La Traviata*, aquest juliol passat.

APRENDRE EL CATALÀ A L'ESCOLA POMPEU FABRA

ENRICA HERAS I BORRELL

Fa molts anys que, organitzat i patrocinat per l'Ajuntament i pel Servei Comarcal de Català, s'ensenya gratuïtament la nostra llengua a l'escola Pompeu Fabra. Cada any augmenta la inscripció d'alumnes, sobretot d'alumnes castellanoparlants. Estic molt contenta de l'interès que desperten aquestes classes, però... encara n'hi hauria d'haver més, d'interès. Aquests cursos haurien d'estar atapeïts de sol·licitants, fins a l'extrem que s'haguessin d'habilitar més aules i adequar-hi més mestres.

Personalment estic molt orgullosa i fins i tot sento un punt de vanitat per l'assiduitat dels alumnes i per la capacitat d'assimilació de la nostra complicada ortografia, per la majoria dels assistents en aquest darrer curs. M'agrada de dir que tota la tasca que representa preparar les classes, corregir exercicis, dictats i redaccions i, per què no dir-ho?, trencar-se la closca pensant com ho farem perquè els cursos no resultin feixucs i les explicacions siguin entenedores, tota aquesta feina, es veu recompensada amb escriure pel silenci i les mirades atentes dels alumnes. Dintre de la classe s'hi ha creat una mena de comunicació, un interès mutu, un afany i un deler d'ensenyar i d'aprendre que mestre i deixebles entrem dins un corrent d'estímul, cosa que fa que les lliçons es desenvolupin sense cansar gaire. Aquesta atmosfera em genera un estat emocional incomparable amb cap compensació econòmica. I haig de dir que, en acabar la classe, no sento gens de fatiga, ni física ni psíquica.

Tot això ho explico perquè hi ha gent que per raons d'edat o per algun altre complex no s'atreveix a venir. Jo els dic: Hi respirareu un clima grat i cordial que us ajudarà a bandejar les cabòries del dia a dia. Us hi esperem. Dit això, ara voldria entrar en raons de més pes, per les quals estem obligats a aprendre la nostra llengua.

Tots sabem que Catalunya és un petit país amb una identitat ben diferenciada de la resta de l'Estat espanyol. I allò que ens identifica com a poble és el nostre idioma, idioma que, malauradament, durant els anys de la dictadura va ser prohibit en els centres oficials. Val a dir que ara tampoc ens ajuden gaire des de l'Administració central. Aquesta gent no entenen que a un país no se li pot maltractar la seva parla, ni

se'l pot vexar, ni intimidar, ni coaccionar. Som una terra pacífica, seriosa i treballadora, però cobejosa de les nostres arrels més profundes. Mai no consentirem que ens les arrabassin, perquè aquesta acció ens provocaria la mort com a poble mil·lenari. El català és la nostra eina d'expressió transmesa de generació en generació i volem que ens sigui respectada tal com nosaltres respectem les altres de la resta d'Espanya. Mai no acceptarem un genocidi del nostre llenguatge. Mai!

Però, alerta, tothom hi ha de posar el coll. Cada u des del seu lloc. Des d'aquí, doncs, demano a tots els que fa més d'una generació que viuen entre nosaltres, i que per tant ja són catalans amb totes les de la llei, que ajudin aquest país nostre, que també ara és el d'ells, a reivindicar uns drets que ens corresponen des del primer instant que obrim els ulls a la vida i que ho fem a Catalunya. Que no oblidí ningú que és una terra que vol que els seus fills tinguin una vida digna, culta i respectada, cosa que molts no varen trobar en els seus països d'origen d'on es varen veure forçats a emigrar. El català és el vehicle indispensable per a la total integració. Per favor, no vulgueu sentir-vos forasters ni discriminats en un poble en què han nascut i crescut els vostres fills i els vostres néts. A més a més, aprendre idiomes és una riquesa cultural que ajuda a ampliar coneixements i a desenvolupar eficaçment qualsevol feina que es pugui presentar.

A tall d'exemple, direm que hi ha una colònia de jubilats francesos afincats a Llançà que varen demanar a l'Ajuntament la possibilitat d'aprendre la nostra llengua. Gent culta que volen parlar com nosaltres i entendre'ns bé. I també volen que se'ls estimi. Aquesta actitud els honora. Naturalment, se'ls va concedir aquest desig. La senyoreta Begoña Peña Rubio es va fer càrrec d'aquest curs amb molt d'èxit.

A les nostres classes, hi tenim una barreja de catalanoparlants i de castellanoparlants. Ara que no ho sent ningú, vull confessar-vos que els últims els *mimo* una miqueta més que la resta. Recordo l'últim dia de classe d'aquest darrer curs: Manifestació d'afecte i de generositat per part de tots els alumnes. Després de sis mesos de compartir aquell corrent que s'estableix entre mestre i deixebles, em sentia tan a prop de tots com si fóssim membres d'una gran família. Cada any m'ofereixen un regal i un escrit afectuosíssim. No per ser repetit deixa d'emocionar-me i molt. No es poden pas imaginar el sentiment de tendresa que em desperten, fins al punt de sentir remordiments d'haver-los fet treballar un xic massa durant el curs. Són moments que queden fixats dins l'esperit i que ens ajuden a enriquir la vida.

I com a fermall del meu agraïment, permeteu-me que us expliqui un fet d'un alumne castellanoparlant: Amb veu i mans tremoloses va dedicar-me un poema fet d'ell, davant de l'alcalde, del regidor de Cultura i de tots els alumnes. Les tres primeres estrofes són escrites en castellà. L'última en català. Què vaig sentir? No ho puc explicar. Només sé que els ulls se'm varen negar d'uniques llàgrimes dolçíssimes que s'esmunyien silencioses, galtes avall.

Gràcies, Paco. El curs vinent compto amb la teva presència. Ets un exemple d'humilitat, d'intel·ligència i d'afecte per a tots nosaltres. Només voldria que, a les properes classes de català, s'hi apuntessin molts Pacos com tu. Aquesta convivència fraternal que vàrem experimentar és la que demanem per a tot Catalunya. Amb persones com tu no podem perdre l'esperança d'arribar-hi.

Marta Pumarreda

INGRID, PUBILLA DE LLANÇÀ 1998

JMS

És rossa i porta el cabell tallat molt curt. D'aparença fràgil, traspua, però, energia i vitalitat en la mirada. Els seus ulls clars et sobten, tot de cop, quan te'ls trobes per primer cop.

Una vegada ens ha lliurat les respostes, mostra la seva preocupació per si són massa breus. Realment, responen a les preguntes fetes. Tota la resta, en el millor sentit de la paraula, seria pura literatura.

Dades personals

Nom i cognoms: Ingrid Sánchez Hernández.

Lloc i data de naixement: El Port de la Selva, 18-9-1981.

Domicili: c/ Ebre, 10, àtic.

Professió: Hostaleria.

Data de proclamació com a pubilla: 24-1-1998.

Vint preguntes, vint respostes

– Primavera, estiu, tardor o hivern?

– Hivern.

– Si et poguessis aturar en una edat, quina escolliries?

– Entre els deu i els dotze anys.

– El teu número preferit.

– El 7.

– Quin color prefereixes per vestir?

– El negre.

– Viure de dia o viure de nit?

– Viure de nit.

– La música o cançó que més recordes.

– Lady be, dels Beatles.

– El darrer llibre que has llegit.

– Chris.

– Què mires primer d'una persona en conèixer-la?

– El seu caràcter.

Vicenç Pumarada

– Quines són, al teu criteri, les teves millors qualitats?

– La sinceritat i la simpatia.

– I els teus defectes?

– La poca puntualitat i que sóc molt tossuda.

– On és el paisatge que més t'ha agradat?

– Al Marroc.

– Quin país o ciutat t'agradaria conèixer?

– Estats Units d'Amèrica.

– Quina és la teva platja preferida?

– La Farella.

– Què t'agrada més de Llançà?

– La tranquil·litat de l'hivern.

– On voldries viure, si no pogués ser a Llançà?

– En un país tropical.

– Tres coses que t'emportaries a una illa deserta.

– Un amic o amiga, música i menjar.

– Quants amics o amigues, de veritat, creus que tens?

– Tres.

– Què t'hagués agradat fer que no hagis pogut?

– Viatjar més sovint.

– Una persona que admires.

– El meu pare.

– Formula un desig.

– Felicitat.

SONETS

MEDARD BOSCH I MASÓ

L'ERMITA DE SANT SILVESTRE DE LA VALLETA

Als Amics de Sant Silvestre

Perla encastada en un badall de calma,
gemma al palmell de closa vall pregona;
nau ja ancorada, enmig d'onades, campa
sola, en l'Albera, a sant Silvestre estotja.

Aspra riera de Valleta hi grava
líric col·loqui d'aigüalida nota.
Gent diligent restaura, aplanada i planta,
obre la ruta, que l'edèn ens obre

l'íntim reclam: silvestre folga sana.
Joves i adults, a peu o en cotxe, afloren:
són pelegrins, romeus, són grups en marxa

terres endins, que ments i cors desfoguen.
Missa i dinar, l'aplec i jocs: gatzara,
goig exultant. Un jorn d'esplai renova.

Joan M. Pau

L'ERMITA-CAPELLA DEL PORT DE LLANÇÀ

A Mn. Josep Clavaguera i Canet

Plors i promeses serva, al Port, l'ermita;
prop dels que moren, s'alça seu que arrima,
cela i l'enreixa, si és que el dol s'enquista;
urna i recer, tempera, ens bada al viure

l'arca de fe: resguard devot, que inspira
l'ésser humà amb la fe d'una altra vida.
Mare de Déu del Port, de talla minça,
símbol i esbós, disseny humil, captiva

viu formigueig de gent; renglera pia
instan amb "sa imatge", i fins la mar implica
(xarxa i fitora), l'abundor precisa.

Manca ja d'oli, el vi i la mina, frisa,
núbil, l'ermita: el Port o bé la Vila?
Sense abstenir-se, vol també el turista.

LLANÇÀ: QUIN FUTUR TURÍSTIC?

JOAN COMPANYY I AGUSTÍ

Ja fa temps que tots sabem i hem descobert que les tendències del turisme en general han canviat. Fa uns anys que els períodes de vacances s'han escurçat, les vacances es reparteixen entre mar, muntanya i viatges, el turista busca altres al·licients a més del sol i platja, el visitant és molt més exigent en la qualitat del servei, i encara hi ha altres motius que comporten una necessària reconversió del sector turístic per adaptar-se als nous temps i a les noves demandes del mercat.

Per altra part, durant aquests darrers anys, la premsa i la televisió ens expliquen unes estadístiques oficials que defineixen cada temporada turística com a històrica, cada any es baten rècords de nivells d'ocupació i d'ingressos provinents del sector del turisme. Els que vivim directament del turisme mirem el nostre calaix i les nostres estadístiques particulars i ens dona la sensació que aquestes estadístiques oficials són una *collonada*.

No és ara el moment ni el lloc d'analitzar profundament sobre la problemàtica general del sector turístic, molts savis en saben més, però potser sí que és el moment que amb serietat i rigor analitzem aquesta problemàtica des de la visió de Llançà, com a municipi que majoritàriament viu directament del turisme. La situació actual i el futur de Llançà com a municipi turístic crec que es pot definir de preocupant i gosaria dir d'alarmant. La tendència dels darrers anys és d'un **estancament, que ens porta a una lenta recessió any rere any.**

Per un costat, els nivells d'ocupació de visitants cada vegada més es limiten a una plena ocupació dels primers vint dies del mes d'agost; un mes de juliol que cada any va en decreixement; i un juny i setembre que ja no compten com a temporada turística. La cadència de visitants dels caps de setmana de la resta de l'any és molt limitada. Aquesta tendència a la baixa dels nivells d'ocupació comporta automàticament una reducció dels ingressos de tots aquells negocis que depenen directament del turisme.

Les poques expectatives ens porten al fet que no s'obren nous negocis i els que estan en funcionament no s'atreveixen a afrontar una modernització i millora dels seus serveis. Tot això fa que en general el poble perd competitivitat i atractiu turístic. Per això crec que ja fa un temps que s'ha encès el llum vermell d'alarma i si entre tots no som capaços de fer un salt endavant, en poc temps haurem perdut el tren, i passarem a ser un poble turístic de tercera, en la línia d'aquells que no

han evolucionat, el que significa que estem negant el futur a les noves generacions.

Per tant, l'**objectiu** que entre tots tenim l'obligació d'aconseguir és ampliar la temporada turística. El sector turístic de Llançà únicament podrà sobreviure si la resta de la temporada, que no és pròpiament el mes d'agost, incrementa molt més els nivells d'ocupació i de visitants, així com la resta dels caps de setmana de l'any.

Si ens limitem a mantenir la situació actual, l'oferta actual de Llançà és del tot insuficient per presentar-se al mercat turístic com una oferta atractiva per captar el turisme que no és del mes d'agost. Les mancances hi són en tots els aspectes (infraestructures i serveis públics deficients, poca qualitat de tot tipus d'allotjaments, cap atractiu comercial, poc ambient de nit, etc...). Si tenim clar que l'oferta de serveis actual és insuficient per arribar a l'objectiu pretès, crec que el procés per arribar-hi serà donant contingut a aquestes **línies de treball:**

a) Esforç per definir el model de municipi turístic que volem.

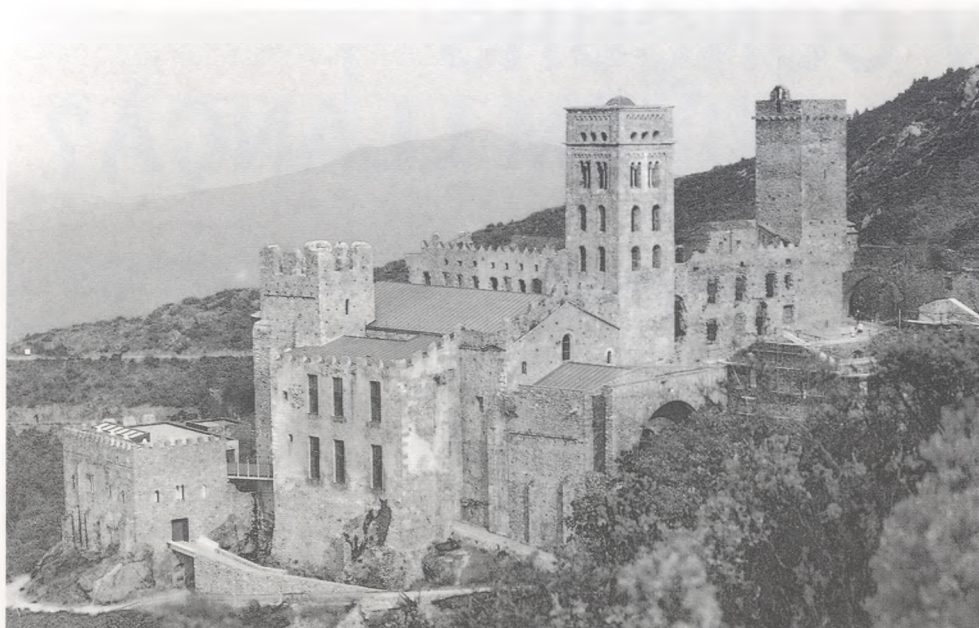
La base que hem de saber potenciar i a la vegada respectar és l'immillorable entorn paisatgístic i ecològic de Llançà, dintre del que és la subcomarca del nord del cap de Creus. A partir d'aquest entorn natural hem de buscar un creixement sostingut, adaptat al tipus de poble i al tipus de visitant, que tots sabem que és d'un turisme familiar.

Els recursos naturals ja els tenim, les alternatives culturals també (Sant Pere de Rodes, Museu Dalí, Peralada...), ens falta fer de Llançà una població atractiva, en la qual aquest turisme familiar hi trobi tots els serveis públics i privats necessaris i adequats per gaudir d'unes bones vacances. No crec que això passi per transformar Llançà, cal trobar aquest punt d'equilibri de creixement sostingut, consistent quasi més en potenciar la qualitat de l'oferta actual que en crear-ne de nova.

b) Implicació en aquest esforç de tot el conjunt de la població que treballa amb el turisme, així com de l'Administració Local.

L'esforç quedaria endebades si es limita al treball "d'uns quants", o simplement es deixa en mans de professionals. És necessària la implicació de tot-hom, especialment de tots els sectors que treballen directament en el turisme. Crec que la part més important d'aquest procés és el treball de debat i conclusions entre els diversos sectors de la població

*Sant Pere de Rodes
forma part de l'oferta
turística comuna de tots
els pobles de
l'Alt Empordà.*

Jaume T. Prim

per definir quines actuacions s'han de portar a terme per millorar l'oferta turística de Llançà.

En principi l'**agent impulsor** d'aquest procés hauria d'ésser el Patronat de Turisme de Llançà, ja que hi estan representats el sector privat i l'Ajuntament. Personalment, crec que amb la seva estructura actual i forma d'actuació, el Patronat és un organisme municipal dominat totalment per l'equip de govern municipal, sense cap mena d'operativitat ni eficàcia per assumir cap iniciativa de renovació i de promoció real del turisme. La seva actuació de cada any sempre s'ha limitat a assistir a algunes fires de turisme, sense ni tan sols conèixer la seva eficàcia.

Caldria pensar en un nou model de Patronat de Turisme, amb una gestió professionalitzada, amb un paper actiu de promoció i suport al desenvolupament turístic del municipi i amb molt més protagonisme del sector privat. Òbviament aquest protagonisme privat passa perquè el seu finançament també provingui del sector privat.

c) Assumir uns compromisos d'actuació per part de l'Ajuntament i uns compromisos de reconversió i millora de la qualitat per part del sector privat.

L'Ajuntament de Llançà hauria de començar per implicar-se en dos aspectes cabdals, fins avui no assumits. En primer lloc, exercir la capitalitat natural que ens correspon a Llançà per a la subcomarca del nord del cap de Creus. I en segon lloc, assumir que la Regidoria de Turisme és la més important del cartipàs municipal. Amb totes les implicacions que això suposa, és a dir, una dotació pressupostària adequada per la promoció del turisme i una política d'inversions basada en el fet que la primera font de riquesa del poble és el turisme.

No calen inversions milionàries, sinó actuacions senzilles com millorar i dignificar les principals entrades del poble (l'estat del solar municipal de la urbanització Sant Carles presenta un panorama de Llançà que no podem dir que convidi a entrar al Port), millora dels serveis públics (neteja dels carrers, lavabos a les platges), pavimentació i eixamplament de les voreres, enjardinament, etc.

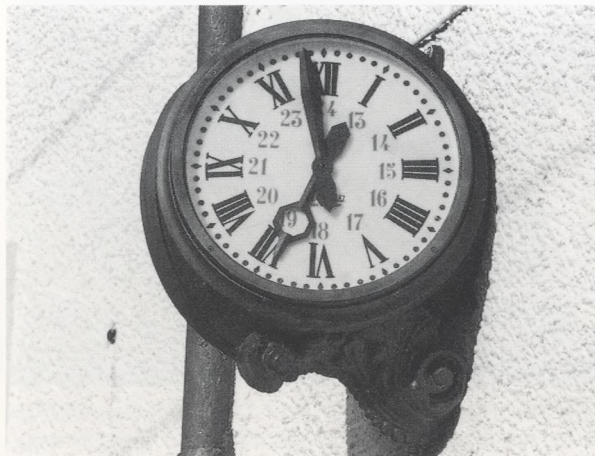
No menys responsabilitat i feina per fer-hi tenim el **sector privat**. Cal una aposta decidida per la qualitat. Fins avui els empresaris turístics estan recelosos d'endegar una remodelació i modernització del negoci, i molt poca gent s'atreveix a crear negocis nous. És lògic, perquè el futur és molt incert. És molt important modernitzar tots els tipus d'allotjaments turístics (apartaments, hotels, pensions, càmpings), crear ofertes conjuntes de fora temporada, millorar l'oferta comercial, controlar la relació qualitat/preu, crear nous productes i atractius turístics, etc. Per aconseguir tot això s'han de buscar fórmules i subvencions que incentivin la inversió privada.

d) Una promoció turística adequada.

Assumida la transformació i la modernització hem de saber arribar al mercat emissor perquè el nostre producte sigui conegut. Per això cal estudiar i aplicar una acurada promoció de Llançà en tots els aspectes (fullets de qualitat, pla de comunicació, fidelització de clients, cooperació amb altres organismes de promoció, màrqueting directe, creació de notícies, activitats d'animació, actes culturals, etc...).

Portar a terme aquest procés no és tasca fàcil. Tampoc no cal inventar res, moltes poblacions turístiques de la Costa Brava fa anys que hi treballen. Sota el meu punt de vista, avui ja no és un repte, ha esdevingut una necessitat per poder continuar endavant. El problema sempre és el mateix ¿qui fa el primer pas?

V CONCURS CONEIXEM LLANÇÀ?

Oriol Pau

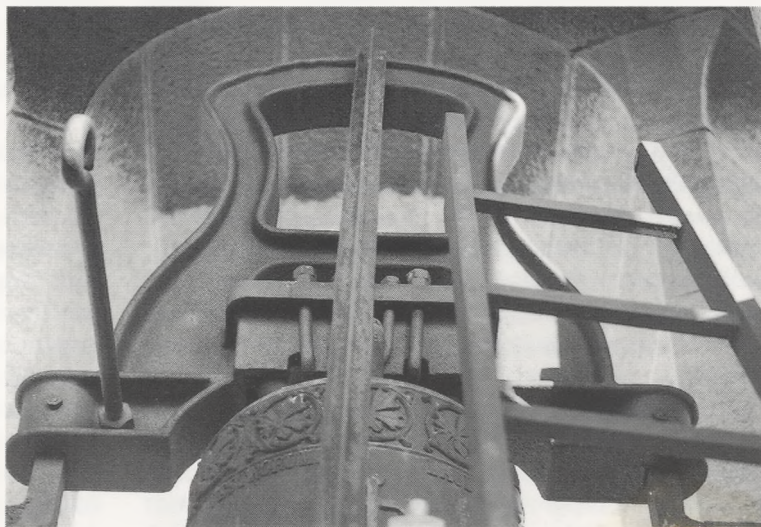
Com altres vegades, cal endevinar els tres llocs concrets de la nostra població representats en les fotografies d'Oriol Pau d'aquesta pàgina.

Les respostes –per escrit, amb el vostre nom i adreça– cal dirigir-les a:

AJUNTAMENT DE LLANÇÀ
V Concurs: Coneixem Llançà?
Avinguda d'Europa, 37
17490 LLANÇÀ

El termini de recepció es tanca el 30 de setembre.

El premi, com sempre, serà un àpat per a dues persones en un prestigiós restaurant llançanenc. Molta sort!

Oriol Pau

Oriol Pau

Restaurant

PEIX FRESC DEL CAP DE CREUS
CUINA TÍPICA CATALANA
PASTISSOS DE LA CASA

Verge del Carme, 5
Tel. 972 38 05 37
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

A tots els socis i simpatitzants:

Bona Festa!

Port de Llança - Moll Jordi Canal, s/n
Tel. 972 38 07 10 - Fax 972 38 07 06
e-mail: cnllanca@bitel.es
17490 EL PORT DE LLANÇÀ

Llança

Amb les
Festes
i les
Tradicions

fàmila

SUPERMERCAT

L'avantatge de comprar en Família

Avda. Reina Fabiola, 2 - Avda. Pau Casals, 13
LLANÇÀ

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES

Castellà, 48-50 - Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llança (Girona)

Monturiol, 13 (cantonada c/ Ample)
Tel. 972 67 13 65
17600 Figueres (Girona)

GODOY CORREDORIA D' ASSEGUANCES, S.L.

godoy & caldas s.a.

ASSESSORS

*Serveis
professionals*

av. pau casals, 25-27, 1r - tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà
pi i margall, 1, pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres